

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และปัญหาในการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ไว้ดังนี้

1. ความสำคัญและพัฒนาการของเด็กวัย 3 ขวบ
2. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
3. องค์ประกอบของหลักสูตร
4. การนำหลักสูตรไปใช้และงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
6. บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
7. หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ
 - 7.1 ความเป็นมาของหลักสูตรสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ
 - 7.2 สรุปสาระสำคัญของหลักสูตรสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ
8. หน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในการนำหลักสูตรสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ไปใช้
 - 8.1 การวางแผนหลักสูตร
 - 8.2 การจัดเตรียมบุคลากร
 - 8.3 การจัดบริการเอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตร
 - 8.4 การจัดสื่อเครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 8.5 การจัดอาคารสถานที่และการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่น
 - 8.6 การนิเทศและติดตามผลหลักสูตร
 - 8.7 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
 - 8.8 การใช้เอกสารหลักสูตร
 - 8.9 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
 - 8.10 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
 - 8.11 การใช้สื่อเครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 8.12 การประเมินพัฒนาการ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญและพัฒนาการของเด็กวัย 3 ขวบ

การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา มีทั้งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบ โดยจัดเป็นสถานรับเลี้ยงดูเด็ก ศูนย์ปฐมวัย หรือในบางกรณีอาจจัดเป็นชั้นเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล แต่หลักการและขอบข่ายในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ตลอดจนอายุของเด็กจะแตกต่างกันออกไป เช่น ในขณะที่โรงเรียนอนุบาลของรัฐรับเด็กเข้าเรียนเมื่ออายุ 4 ปีเต็ม แต่โรงเรียนอนุบาลของเอกชนและศูนย์เด็กต่าง ๆ รับเด็กเมื่ออายุ 3 ปี หรือต่ำกว่านั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา จึงเห็นสมควรจัดให้มีโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาชั้นอนุบาล 3 ขวบขึ้น เพื่อเป็นการขยายการจัดประสบการณ์แก่เด็กก่อนวัยเรียนให้เร็วขึ้นอีก 1 ปี เนื่องจากการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่กำลังพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพของประชากร กล่าวคือ การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องจะพัฒนาเด็กให้ดีมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีสุขภาพจิตดี รู้จักการปรับตัวตลอดจนการมีลักษณะที่ดี การพัฒนาเหล่านี้ ช่วยให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้าต่อไป (สปช., 2529: 1-2)

การจัดประสบการณ์ให้เด็กวัย 3 ขวบนั้น ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้และความเข้าใจในพัฒนาการเด็กวัย 3 ขวบ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อจะได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาพิจารณาจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถของเด็กแต่ละคน (สปช., 2540: 12)

พัฒนาการของเด็กวัย 3 ขวบ

Eliason and Jenkins (1981: 7-8) กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการของเด็กวัย 3 ขวบ ดังนี้

ลักษณะทางด้านร่างกาย เด็กวัย 3 ขวบ สามารถเดินและวิ่งได้ แต่บางครั้งการประสานสัมพันธ์ยังไม่ดี ต้องการโอกาสที่จะใช้กล้ามเนื้อใหญ่มากกว่ากล้ามเนื้อเล็ก ชอบทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่อาจจะตุ่มง่ามและสกปรก ยังต้องการความช่วยเหลือเนื่องจากยังขาดการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก สนุกสนานกับกิจกรรมที่มีการใช้กล้ามเนื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนไหวที่ตอบสนองการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ การวิ่ง กระโดด การวิ่งแบบควมบ้า ประกอบดนตรี สามารถสร้างความสุขให้กับเด็กวัย 3 ขวบ ได้ด้วยการเล่นสมมตินิ้วมือเป็นตัวละครในิทาน โคลงกลอน หรือการสื่อความหมายโดยใช้ร่างกายส่วนอื่น ๆ และการเคลื่อนไหวตามจินตนาการ

ลักษณะทางด้านสติปัญญา เด็กวัย 3 ขวบ มีช่วงความสนใจสั้น ไม่ชอบกิจกรรมที่ใช้เวลามากกว่า 10 นาที กิจกรรมจะต้องหลากหลายและเปลี่ยนบ่อย ๆ เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม ดังนั้น การสอนต้องอาศัยสิ่งที่เป็นรูปเป็นร่าง และง่าย มีความอยากรู้อยากเห็น ชอบถามคำถาม ซึ่งบางครั้งเป็นคำถามที่ไม่ตรงประเด็น ชอบโลกแห่งจินตนาการและความเพ้อฝัน ชอบสมมติ ขณะเดียวกันก็ต้องการความจริงจังและความจริงจัง เด็กวัย 3 ขวบ ต้องการเวลา ความอดทน และรูปแบบการใช้ภาษาที่สมบูรณ์ ทั้งในเรื่องไวยากรณ์ การพูด และการออกเสียงที่ชัดเจน เด็กวัยนี้ชอบการพูด โดยเฉพาะการพูดเรื่องที่เขาสนใจ ชอบเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ถ้าเด็กได้รับความเข้าใจผิด ๆ เด็กก็จะพัฒนาการใช้ภาษาของตนเองไปแบบผิด ๆ ด้วย

ลักษณะทางด้านสังคม เด็กวัย 3 ขวบ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เห็นตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด มีความสุขกับการเล่นกับตนเองแต่ชอบให้ผู้อื่นสนใจตนเอง มักพบว่าเด็กวัยนี้จะเล่นใกล้ ๆ กับเด็กคนอื่นแต่ไม่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์หรือเล่นร่วมกัน เป็นการเล่นแบบคู่ขนาน และการแบ่งปันจะเกิดขึ้นยากมาก ชอบใกล้ชิดผู้ใหญ่ มีส่วนร่วมกับครอบครัว เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่สร้างความปลอดภัยให้มากที่สุด ยังไม่เล่นโดยแยกเพศ

ลักษณะทางอารมณ์ มีความวิตกเรื่องความเป็นที่ชื่นชอบของผู้ใหญ่ ยังต้องอาศัยการยอมรับ ความรัก และการสรรเสริญยกย่องของผู้ใหญ่ มีความรู้สึกเร็วมากทั้งด้านบวกและลบ จะเริ่มมีอาการรุนแรงเมื่อถูกคัดค้าน ขัดขวาง หรือมีความกลัว หรือมีความวิตกกังวล เด็กวัยนี้ร้องไห้ง่าย และคำว่า “ไม่” เป็นคำที่โปรดปรานมากที่สุด เป็นวัยที่กำลังพัฒนาเป็นความอิสระหรือการพึ่งพาตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง

Petersen (1996: 19-23) ได้กล่าวถึง พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กวัย 3 ขวบ ไว้ดังนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย :

- (1) รับประทานอาหารมือละน้อย ๆ
- (2) ยังต้องการการนอนหลับพักผ่อน แต่ไม่ทุกคน
- (3) ช่วยเหลือตนเองในการแต่งกายได้ แต่ยังไม่ดีนัก
- (4) เข้าห้องน้ำเองได้ แต่บางครั้งก็อาจเกิดพลาดพลั้งได้
- (5) ปีนป่ายสลับเท้าได้ และชอบปีนป่ายบนสิ่งของหรือใต้สิ่งของ
- (6) ริ่งได้ดี ได้แก่ การดึง ผลัก หรือควบคุมของเล่นที่มีล้อ และกระโดดได้
- (7) ขว้าง รับส่งลูกบอลได้ และเริ่มใช้เท้ากระโดดได้อย่างสมดุล
- (8) เดินบนคานทรงตัวได้
- (9) สามารถต่อภาพตัดต่อง่าย ๆ ได้ หรือช้อนบล็อกหรือห่อวงอย่างเป็นระเบียบได้

- (10) แยกสิ่งของได้
- (11) สนุกสนานกับการเล่นแป็งโด ดินเหนียว สี เป็นต้น และมีความสุขกับการเคลื่อนไหวตามเสียงเพลง
- (12) ฉีกกระดาษเป็นรูปร่างได้
- (13) เริ่มตัดขอบกระดาษด้วยกรรไกรที่อ้อ ๆ ได้

พัฒนาการด้านสติปัญญา :

- (1) ฟัง และออกเสียงตามเรื่องที่เล่า หรือจิ้งหะ หรือเสียงเพลง
- (2) พุดและสามารถเข้าใจประโยคง่าย ๆ
- (3) รู้จักชื่อ อายุ พุดมาก บางครั้งมีเพื่อนที่คิดขึ้นเองโดยอาศัยจินตนาการ
- (4) เริ่มรู้จักสี
- (5) เล่าเกี่ยวกับ ผลงานศิลปะของตนเองหลังจากที่ทำได้
- (6) เริ่มถามคำถามและสร้างความสัมพันธ์
- (7) ใช้และเปรียบเทียบความแตกต่างบล็อกที่มีรูปร่างง่าย ๆ ได้
- (8) เข้าใจ “วันนี้” “พรุ่งนี้” แต่ขณะนี้อยู่ใน “ปัจจุบัน”
- (9) เรียนรู้ผ่านกิจกรรมโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
- (10) ชอบการเล่นน้ำ เล่นทราย โคลน และดินเหนียว
- (11) ชอบการทำซ้ำ ๆ

พัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม :

- (1) บางครั้งเล่นกับเพื่อนคนเดียวหรือ 2 คน
- (2) มักมีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มในช่วงเวลาสั้น ๆ
- (3) เรียนรู้ที่จะใช้คำเพื่อบอกความต้องการของตนเอง
- (4) เล่นของเล่นเหมือนเพื่อนที่อยู่ในกลุ่ม
- (5) บางครั้งมีการผลัดเปลี่ยนกันเล่นหรือแบ่งกันเล่น
- (6) สังเกตและเลียนแบบผู้ใหญ่
- (7) เล่นสมมติ เล่นเป็นครอบครัว สังเกตความแตกต่างระหว่างเพศ
- (8) มีความสุขกับวันเกิดและการฉลองแบบง่าย ๆ ของตนเอง โดยเฉพาะที่บ้านของตนเอง
- (9) เริ่มแสดงความเห็นอกเห็นใจ
- (10) ชังคงกลัวสิ่งใหม่ ๆ ชอบพิธีกรรมทางศาสนา และกิจวัตรประจำวันที่มีความสม่ำเสมอ
- (11) ต้องการมีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่และทำให้ผู้ใหญ่พึงพอใจ

- (12) บางครั้งกลายเป็นความอิจฉาหรือทำตัวเป็นเด็กทารกเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ
- (13) ต้องการที่จะเป็นอิสระ (ต้องการช่วยเหลือตัวเอง)
- (14) ต้องการการยกย่องเมื่อประสบความสำเร็จ และต้องการการให้กำลังใจ มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จ

นอกจากนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 12-15) ได้ระบุคุณลักษณะตามวัยของเด็กวัย 3 - 4 ปี ไว้ดังนี้

ด้านร่างกาย :

- (1) เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้
- (2) วิ่งแล้วหยุดได้โดยไม่ล้ม
- (3) ใช้กรรไกรมือเดียวได้
- (4) วาดและระบายสีอิสระได้

ด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :

- (1) พยายามที่จะทำตามใจ
- (2) ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้คำชม
- (3) ช่วยตนเองได้
- (4) ชอบเล่นแบบคู่ชุนาน เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น

ด้านสติปัญญา :

- (1) สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ
- (2) สมาธิสั้นเนื่องจากอยากกรู้อากเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
- (3) ชอบทนาย "ทำไม" ตลอดเวลา
- (4) ร้องเพลงง่าย ๆ แสดงท่าทางเลียนแบบ
- (5) พูดยุทธประโยชน์ยาวขึ้น
- (6) ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า เด็กวัย 3 ขวบ เป็นวัยที่มีความละเอียดอ่อนและมีความสำคัญที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ดังนั้น ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กวัยนี้ ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการและการส่งเสริมพัฒนาการให้กับเด็กวัยนี้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งควรเลือกสรรประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กวัยนี้ได้เจริญเติบโตและพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพตามวัย

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

Doll (1992: 4) สืบค้นความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “หลักสูตร” ผลที่ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางส่วนให้ความหมายว่า วิธีการคิด วัสดุสำหรับครู วัสดุสำหรับเด็ก ประสบการณ์ในโรงเรียนของเด็ก ประสบการณ์ของเด็ก ทั้งหมดทั้งในและนอกโรงเรียน และการรวบรวมเรื่องต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีประชาชนในสหรัฐ เพียงเล็กน้อยที่คิดว่า หลักสูตร คือ เอกสารที่ส่วนการปกครอง รัฐ หรือสหพันธรัฐแจกจ่ายให้ หรือ มีคำสั่งให้ใช้ และมีประชาชนที่ให้ความหมายที่ซับซ้อนขึ้นว่า หลักสูตร คือ วัฒนธรรมการสะสม ความรู้ว่าเป็นระบบที่ได้จากการศึกษาวิชาในโรงเรียนหรือวิทยาลัย หลักสูตรประกอบด้วย รูปแบบของการคิดและการแสวงหา เกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ของโลก หรือบางคนบอกว่า หมายถึง สิ่งที่แผ่กระจายและเป็นสิ่งที่สืบทอดยาวนานจากการสะสมประสบการณ์ของเชื้อชาติ

Ornstein and Hunkins (1993: 9) ได้เสนอวิธีการให้ความหมายของหลักสูตรโดยการตอบคำถามว่า หลักสูตรคืออะไร เป้าหมายของหลักสูตรคืออะไร หลักสูตรมีผลต่อครูและนักเรียนอย่างไร และบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำตอบเหล่านั้น และเขาได้ให้ความหมายตามแนวคิดของ Tyler and Taba ว่า “หลักสูตร คือ แผนสำหรับการกระทำหรือการเรียนเอกสารซึ่งรวมถึงยุทธวิธีที่จะบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือเพื่อจบการศึกษา” และยังได้ให้ความหมายตามการให้ความหมายของประสบการณ์และการศึกษาของ Dewey ว่า “หลักสูตร คือ ประสบการณ์ของผู้เรียนทุกสิ่งในโรงเรียน ทุกเหตุการณ์ในโรงเรียนที่เด็กได้รับภายใต้คำแนะนำของครู” ส่วน Doll (1992: 5) ให้ความเห็นว่า บุคคลที่มีการศึกษาส่วนมากคิดว่า หลักสูตรของบุคคลที่เขาชื่นชอบเป็นพิเศษเป็นหลักสูตรที่แท้จริง ซึ่งเขาได้ให้ความหมายของหลักสูตรตามความหมายของ Mackenzie ว่า “หลักสูตร คือ การนัดหมายของผู้เรียนกับลักษณะสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายซึ่งได้ถูกวางแผนไว้ภายใต้ทิศทางของโรงเรียน”

Saylor and Alexander (1959: 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า “หลักสูตร หมายถึง บรรดาความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนในการที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนาทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน” ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของหลักสูตรที่ ชิวซ์ชัย ชัยจิรฉายากุล (2529: 186) ให้ไว้ว่า “หลักสูตร คือ กิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน”

Good (1973: 7) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา
2. หลักสูตร คือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหาสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้

แก่เด็ก เพื่อให้มีความรู้จับขึ้นหรือได้ประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป

3. กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

Tanner and Tanner (1980: 36) ให้ความหมายของหลักสูตรว่ารวมถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ขนบธรรมเนียมซึ่งสะสมเพิ่มขึ้นจากความรู้ที่เป็นระบบ
2. รูปแบบของการคิด
3. ประสบการณ์ของเชื้อชาติ
4. การแนะนำประสบการณ์
5. แผนการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อม
6. เนื้อหาและกระบวนการทางสติปัญญา/จิตใจ
7. แผนการสอน
8. ผลหรือจุดจบของการสอน
9. ผลผลิตที่มาจากเทคโนโลยีที่มีระบบ

Eliason and Jenkins (1981: 25) เสนอไว้ว่า หลักสูตรจะอธิบายว่าเกิดอะไรขึ้นในห้องเรียนหรือห้องทดลอง หลักสูตรเป็นการกระทำซึ่งครูเตรียมไว้ตามความต้องการของเด็กเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมาย

สาเหตุที่มีผู้ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร แตกต่างกันไป Sowell (1996: 5) ให้ความเห็นว่า เนื่องจากบางคนไม่แยกระหว่างคำว่า “หลักสูตร” และคำว่า “การสอน” หลักสูตรคือ สิ่งที่สอนให้กับเด็ก ซึ่งรวมทั้งข้อมูลที่มีจุดมุ่งหมายและไม่มีจุดมุ่งหมาย ทักษะและทัศนคติซึ่งสื่อสารกับนักเรียนในโรงเรียน ส่วนการสอน คือ วิธีที่จะบริการหลักสูตรให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงของนโยบายสังคม ความหมายต่าง ๆ จึงไม่แน่นอน ในเรื่องนี้ สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 5) เสนอว่า การให้คำนิยามและความหมายของคำว่าหลักสูตรจะแตกต่างกันตามระดับของการศึกษา เพราะในการปฏิบัติขอบเขตและหน้าที่ภาระของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นโครงการหรือเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ซึ่งจะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ประสบการณ์และการประเมินผลให้แก่ผู้เรียนตามศักยภาพ และตอบสนองนโยบายการศึกษาของชาติ ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องชี้ให้เห็นแนวทางการศึกษาของประเทศ ซึ่งจัดให้แก่เยาวชนว่าเน้นหนักไปในทางใด ในแง่ของความรู้ การเสริมสร้างทักษะ และทัศนคติอันมีผลโดยตรงต่อตัวเด็กและสังคม (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527: 7-8) นอกจากหลักสูตรจะมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคตตามปรัชญาและความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติแล้ว หลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรเพื่อวางรากฐานทางความคิด และความประพฤติของผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ทำให้ผู้เรียนเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม หลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง ทำให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพและมีการเพิ่มผลผลิตสูงในอนาคต นับเป็นกำลังทางสมองและทางเศรษฐกิจของชาติที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน (กาญจนา คุณารักษ์, 2527: 4)

หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกระบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาแต่ละครั้งหลักสูตรจึงเป็นพื้นฐานแกนสำคัญที่ทุกคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องทำความเข้าใจให้ตรงกัน (สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2531: 108) หลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ทั้งหลายให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเป็นรากฐานของการเรียนการสอน ซึ่งจะมีผลให้นักเรียนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี หลักสูตรที่จะได้ผลตามความมุ่งหมายทางการศึกษานั้น จำเป็นต้องมีข้อกำหนดซึ่งตอบสนองต่อนโยบายทางการศึกษาของชาติ รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และวัยของผู้เรียน ตลอดจนสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสังคม (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527: 9-10) นอกจากนี้ ชูลี ช่วยเอื้อ (2533: 1) ได้กล่าวไว้ว่า “หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น เนื่องจากหลักสูตรเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายปลายทางและแนวทางการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น คุณภาพของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของหลักสูตร”

สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 10-12) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ

3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม

4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย

5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายของการจัดการศึกษาของรัฐบาล

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดสามารถจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

จะเห็นว่า หลักสูตร มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เนื่องจากหลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางในการให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาติ เป็นทิศทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละประเทศ ดังนั้น ในการสร้างหลักสูตรแต่ละระดับชั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจึงควรมีแนวทางที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และสอดคล้องกัน

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

Taba (1962: 10) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของหลักสูตรว่า “ทุกหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการออกแบบในลักษณะใดก็ตามจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ปกติหลักสูตรจะประกอบด้วยข้อความที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ หลักสูตรจะบอกถึงการเลือกเนื้อหาสาระ ตลอดจนโครงข่ายการประเมินผลผลิตของหลักสูตร บางครั้งหลักสูตรอาจจะกล่าวถึง

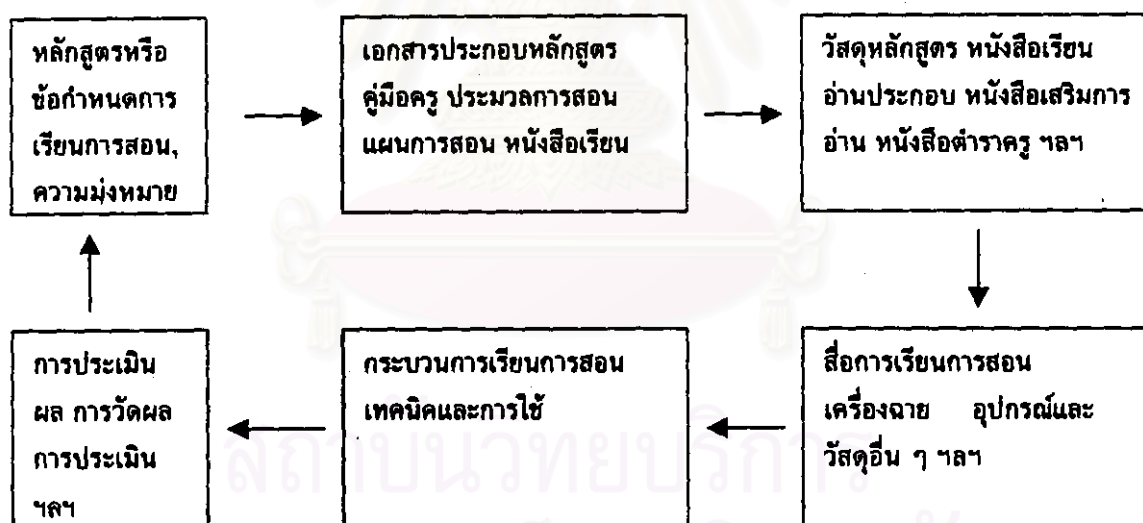
รูปแบบการจัดการเรียนการสอนอีกด้วย” ซึ่งสอดคล้องกับ สจ๊วต อูทรานันท์ (2532: 182) ที่กล่าวไว้ว่า ส่วนประกอบของหลักสูตรที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ และ
3. การประเมินผล

Beauchamp (1964: 108) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของระบบ คือ

1. ระบบเนื้อหา
2. ระบบการสอน
3. ระบบของการประเมินผล

สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 15-16) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นรูปแบบได้ดังนี้

กาญจนา คุณารักษ์ (2527: 15) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. วิธีสอนและการจัดดำเนินการ
4. วัสดุอุปกรณ์การสอน
5. กิจกรรมการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

สุมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ (2531: 114) ได้กล่าวถึงสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรว่า ควรประกอบด้วย

1. เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. นโยบายและหลักการจัดการศึกษาของชาติแต่ละระดับ
3. โครงสร้างของหลักสูตร
4. เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดมุ่งหมาย
5. วัสดุของผู้เรียน
6. เวลาเรียน
7. ข้อกำหนดอื่น ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอนและประเมินผลการเรียนการสอน

เกสร สิงห์ธนะ (2535: 19) เสนอว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย
2. เนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์เรียนรู้
3. การจัดประสบการณ์หรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

จากแนวความคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรควรประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระหรือประสบการณ์การเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดประสบการณ์ และการประเมินผลตามหลักสูตร นอกจากนี้อาจจะประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ อายุของผู้เรียน เวลาเรียน

การนำหลักสูตรไปใช้และงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ สำหรับความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้นั้นมีผู้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

Omstein and Hunkins (1993: 297) ได้กล่าวไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในวงจรของหลักสูตร เป็นหลักการที่มีเหตุผลเป็นขั้นตอน โดยในแต่ละโปรแกรมจะมีการพัฒนาและโครงการนาร่อง เป็นการกระทำที่กว้างมากโดยหลาย ๆ ส่วนด้วยกัน การนำไปปฏิบัติเป็นการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้ การกระทำ และทัศนคติของแต่ละบุคคล ดังนั้น การใช้หลักสูตรจึงเป็นปฏิกริยาระหว่างผู้สร้างโปรแกรมและผู้ที่ได้รับมอบโปรแกรม

Chandra (1977: 10) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียน และทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน และ Beauchamp (1975: 164) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ คือ การแปลงหลักสูตรสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ เกสร์ สิงห์ณะ (2535: 25) ที่ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารและครูนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดแก่ผู้เรียนในโรงเรียน การสอนของครูเป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่สุด ซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจในการนำหลักสูตรไปใช้และการนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ เช่น วิธีการสอน การประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียน และการจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้ครูได้พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด

สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 148) กล่าวว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนทฤษฎี การนำไปใช้เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติ ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องควบคู่สอดคล้องกันไป เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การนำหลักสูตรไปใช้จึงหมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำโครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียนด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ส่วน ชูลี ช่วยเอื้อ (2533: 10) ได้ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับชั้นอนุบาลไว้ว่า การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา หมายถึง การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในลักษณะการจัดให้มีการปฏิบัติกิจกรรม การใช้แนวการจัดประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วย การแปลงแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปสู่การจัดประสบการณ์และกิจกรรม การจัดปัจจัยสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา รวมทั้งการจัดประสบการณ์และกิจกรรม

จากการให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการที่ครู ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยกิจกรรมการดำเนินการนั้นประกอบด้วย การบริหารและบริการหลักสูตร และการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร

งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

เนื่องจากการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่มีจึงเป็นแต่เพียงแนวทางของการจัดประสบการณ์ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายของการพัฒนาเด็กในระดับนี้ว่าควรจะเป็นอย่างไร และเปิดโอกาสให้ผู้ให้นำหลักสูตรไปใช้ให้สามารถปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของเด็ก สภาพแวดล้อม งบประมาณ ชุมชน วัฒนธรรม ฯลฯ ในท้องถิ่นของตน โดยยึดเด็กเป็นหลักในการปรับปรุงหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (พัฒนา ชัชพงศ์, 2540:11) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

สุทธนู ศรีไสย์ (2539: 127-132) ได้เสนอภารกิจที่จะต้องปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. จัดหาบุคคลรับผิดชอบที่จะนำหลักสูตร หรือโปรแกรมใหม่ไปใช้

ผู้รับผิดชอบจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถให้คำแนะนำและให้ข้อมูลย้อนกลับได้ ภารกิจของบุคคลนี้คือจะต้องช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี และให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้เท่าที่จะทำได้ สิ่งที่สำคัญมากที่สุดที่บุคคลผู้รับผิดชอบต้องมี คือ จะต้องมีความอดทนมากพอในการตัดสินใจและมีเวลามากพอในการติดต่อผู้มีอำนาจในระดับสูงขึ้นไป ก่อนตัดสินใจแก้ปัญหา

2. ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์

หน้าที่ประการแรกสำหรับผู้รับผิดชอบนำหลักสูตร/โปรแกรมใหม่ไปใช้นั้นคือการทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ชัดเจนทุกอย่างให้ชัดเจนเกี่ยวกับงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการสอน

3. เลือกและปฐมนิเทศครูผู้สอน (ฝึกอบรมถ้าจำเป็น)

ก่อนเริ่มดำเนินการนำหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่ไปใช้ ผู้วางแผนพัฒนาควรจะต้องเลือกและเตรียมบุคลากรให้พร้อมถ้าบุคลากรเหล่านั้นยังไม่เข้าใจในบางประเด็นของหลักสูตรหรือโปรแกรมดี ผู้วางแผนพัฒนาควรจะต้องจัดปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรเหล่านั้น ถ้าหากผู้วางแผนไม่ให้ความรู้ที่ถูกต้องชัดเจนตรงกันกับบุคลากร ข้อเสียที่ตามมาก็คือบุคลากรเหล่านั้นไม่เข้าใจในบางประเด็นหรือทั้งหมดอันจะส่งผลไปสู่ความไม่สนใจหรือไม่ให้ความร่วมมือของบุคลากร นอกจากนี้อาจจะมีปฏิกิริยาต่อต้านเกิดขึ้นตามมา ดังนั้น ตรงจุดนี้ควรที่จะได้มีการจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนขึ้นมาด้วย

4. เลือกและเตรียมโรงเรียนที่จะนำหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่ไปใช้

ที่จุดนี้โรงเรียนที่จะเข้าร่วมโครงการและการให้ความสะดวกต่อผู้ใช้หลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่เป็นประเด็นที่สำคัญมาก ถ้าหากโรงเรียนและเครื่องอำนวยความสะดวกไม่พร้อม การนำหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่ไปใช้ก็คงจะไม่ประสบผลสำเร็จมากเท่าที่ควรจะเป็น

5. จัดทำกำหนดเวลาที่จะนำหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่ไปใช้

เมื่อหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่พร้อมที่จะนำไปใช้แล้ว ผู้วางแผนพัฒนาจะต้องจัดทำตารางเวลาหรือช่วงเวลาในการใช้หลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนนั้นให้ชัดเจนก่อนเริ่มปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อจะได้ตรวจสอบหรือใช้สำหรับการประเมินผลหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่ในขั้นต่อไป

6. ผู้สอนเลือกและจัดเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ (รวมทั้งเลือกหนังสือ ตำรา และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง)

การเลือกเนื้อหาวิชา หมายถึง การเลือกใช้นักเรียนหรือตำราที่จะใช้เป็นส่วนสำคัญของการสอน มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่ามีการใช้เวลากับการเลือกใช้นักเรียนหรือตำราในห้องเรียนมากถึงร้อยละ 95 ดังนั้น การเลือกหนังสือหรือตำราเรียนจึงเป็นส่วนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของการนำหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนไปใช้

7. ผู้สอนสร้างวัสดุอุปกรณ์และจัดหาทรัพยากรอื่น ๆ ที่จะใช้กับหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่

ในขั้นการออกแบบ ผู้วางแผนหรือครูผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงวัสดุ อุปกรณ์และทรัพยากรอื่น ๆ ที่จะต้องใช้ในการสอน ตลอดจนจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลสำคัญหรือสิ่งของและตารางเวลาปฏิบัติการไว้ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ได้ ทรัพยากรดังกล่าวอาจจะรวมไปถึง แหล่งวิทยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เป็นหลักก็ได้ เช่น วิทยากรสถาบันการศึกษาที่เราจะไปเยี่ยมชม ฯลฯ เป็นต้น

8. ผู้สอนเตรียมแผนการสอนหรือหน่วยการสอน

การนำหลักสูตร หรือโปรแกรมใหม่ไปใช้ จะหมายถึง การปฏิบัติการสอนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียน หน่วยการสอนแต่ละหน่วยหรือแต่ละบทเรียนจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ หรืออาจจะเปลี่ยนไปตามความต้องการของแต่ละสถาบัน อย่างไรก็ตามในเรื่องแผนการสอนครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้เตรียมและพัฒนาขึ้นมาโดยอาจจะรวมเอาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้เข้าไว้ด้วยกัน คือ

- เวลาที่จะใช้สอนในแต่ละบทเรียนหรือหน่วยการเรียน
- เนื้อหาวิชาที่จะใช้สอนจะต้องมีหัวข้อหลักที่ครอบคลุมการสอนทั้งหมด
- มีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นตัวชี้ให้เห็นการสัมฤทธิ์ผล โดยจัดทำขึ้นในรูปของประโยคพฤติกรรมเฉพาะทาง นั่นก็คือ “อะไรคือสิ่งที่นักเรียนสามารถกระทำ

ได้หลังจากสิ้นสุดการเรียนหรือการสอนไปแล้ว”

- กระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
- วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรที่จะใช้ในการสอน
- กระบวนการประเมินผล ที่จะนำมาใช้สำหรับวัดระดับการสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ของนักเรียน

9. ประเมินความก้าวหน้าของหลักสูตรหรือโปรแกรมใหม่

การประเมินผลความก้าวหน้าเพื่อใช้สำหรับปรับปรุงหรือเพื่อพัฒนางาน หรือ การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถทำได้โดยใช้ผู้ประเมินที่เป็นกลาง การบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เห็นข้อดีหรือข้อเสียของงานเป็นอย่างดี และยังช่วยให้ข้อมูลที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจในขั้นสุดท้ายได้อีกด้วย

เกสร สิงห์ชนะ (2535: 26) เสนอว่า การใช้หลักสูตรประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติเกี่ยวข้องกันโดยบุคคลหลายฝ่าย คือ

1. การบริหาร ได้แก่ การจัดการให้มีการดำเนินกิจกรรมไปตามหลักสูตร รวมทั้งสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์แก่โรงเรียน
2. การนิเทศติดตามผล ได้แก่ การช่วยเหลือแนะนำทางวิชาการ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นไปตามหลักสูตร รวมทั้งการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน
3. การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมโดยครูและนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ ความคิด มีคุณธรรม และมีลักษณะนิสัยตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
4. การจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอน
5. การวัดผลการเรียนรู้ ได้แก่ กระบวนการตรวจสอบนักเรียนว่าได้ไปถึงจุดหมายปลายทางที่หลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด และบอกว่ามีส่วนใดที่บกพร่องต้องแก้ไขปรับปรุงต่อไป

สังัด อุทรานันท์ (2532: 263-271) ได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีงานหลัก 3 งาน คือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วย งานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ดังนี้

1.1 งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่มีความสำคัญมากต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะมีการให้ความรู้ หรือชี้แจงให้ผู้ที่ใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึง จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรอาจจะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ประชุมชี้แจง อบรม ประชุมสัมมนา การเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ

1.2 การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนเพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

1.3 การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรได้แก่เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง เป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางจะต้องดำเนินการบริการหลักสูตรให้ถึงผู้ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งได้ครบและทันตามกำหนดเวลา

1.4 การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสมุดสื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดผลและประเมินผล เป็นต้น

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตร กลางที่ร่างขึ้นมาี้ เพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวม จึงมักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น ควรจะได้มีการปรับหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ การดำเนินการปรับหลักสูตรท้องถิ่นทำได้หลายลักษณะ คือ อาจทำโดยคณะกรรมการหรือบางลักษณะอาจจะทำโดยครูผู้สอนแต่ละคนก็ได้

2.2 การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ การจัดทำแผนการสอนจึงมักดำเนินการเป็นรายวิชาหรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอนอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นแผนการสอนระยะยาวและอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้น โดยการนำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการสอนแต่ละครั้งจะต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอนว่าการสอนในครั้งนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร การที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนได้

ทำกิจกรรมอะไร ในบางครั้งการที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจจะสามารถจัดกิจกรรมได้หลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดอาจจะมี ความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่องการใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณ ครูผู้สอนควรเลือกกิจกรรมที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของครู ทั้งนี้เพราะการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักการของหลักสูตรจะช่วยบ่งบอกถึงความสัมฤทธิ์ผลการใช้หลักสูตรได้ ครูผู้สอนจะต้องทำการศึกษาให้เข้าใจถึงจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตรอย่างชัดเจน ต่อจากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลให้เข้าใจ แล้วจึงปฏิบัติตามข้อกำหนดและวิธีการต่าง ๆ อย่างถูกต้องและครบถ้วน จะเป็นการช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้นจะต้องมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้อง มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาจะได้หาทางแก้ไขและให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

3.1 การนิเทศการใช้หลักสูตรหรือนิเทศการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิด

3.2 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรหน่วยงานส่วนกลางควรหาทางสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการอาจจะทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือหรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่างเพื่อพัฒนาให้เป็นแกนนำในการขยายผลการพัฒนาและการใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในโรงเรียนของตน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรในระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ อีกด้วย

งานทั้ง 3 ลักษณะนี้ จะแตกต่างกันไปตามระดับของหน่วยงาน กล่าวคือ ในส่วนของการบริหารหลักสูตรส่วนกลาง จะมีความเกี่ยวข้องกับการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรและการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร ส่วนงานบริหารและบริการหลักสูตรในระดับโรงเรียน จะเกี่ยวข้องกับการจัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสม และการบริการแหล่งวิชาการใน

โรงเรียน สำหรับการดำเนินงานการเรียนการสอนตามหลักสูตร สถานศึกษา หรือ โรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบจะประกอบด้วย การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ส่วนงานการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตรจะต้องรับผิดชอบทั้งหน่วยงานส่วนกลางและสถานศึกษา ในส่วนกลางจะต้องดำเนินการนิเทศและติดตามผล การใช้หลักสูตรตลอดจนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หลักสูตร ส่วนในระดับผู้ใช้นั้นก็ต้องนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และบำรุงขวัญเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ใช้หลักสูตร

บุญมี เณรยอด (2531: 5-10) ได้กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบการนำหลักสูตรที่ใช้จัดการศึกษาทุกระดับไปใช้ว่าจะประกอบด้วย

1. การแปลงหลักสูตรสู่การสอน คือ การจำแนกหลักสูตรเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้เข้าใจตรงกัน และไปในทิศทางเดียวกัน อาจจะประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น การจัดทำเอกสาร หลักสูตรชนิดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นต้น กิจกรรมอีกอย่างที่นิยมทำคือ การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร มักจะจัดในรูปของการอบรม ประชุมปฏิบัติการ

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ วัสดุหลักสูตรและวัสดุการเรียนการสอน อุปกรณ์ต่าง ๆ ครุภัณฑ์ ตลอดจนอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะจัดให้มีแล้ว ยังครอบคลุมถึงการรักษาสภาพ ให้พร้อมที่จะใช้ประโยชน์ได้อย่างเพียงพอ ความสะดวกในการใช้และการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า

3. การสอนของครู เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของครูกับการปฏิบัติงานของครูสมรรถภาพเกี่ยวกับ ความรู้ในเนื้อหาวิชา สมรรถภาพในการถ่ายทอดและสมรรถภาพในการบริหารการสอน การสอนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องรอบรู้และรอบในวิชาที่ตนเองสอน ส่วนสมรรถภาพในการถ่ายทอดนั้น หมายถึงวิถีทางหรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการกำหนดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน สมรรถภาพในการบริหารการสอน คือ การวางแผน และการเตรียมการ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมหลักสี่ประการ คือ การเตรียมการสอน การสอน การวัดผลการสอน และการสอนซ่อมเสริม สำหรับการปฏิบัติงานของครูหรือผู้สอนเป็นการนำเอาสิ่งที่เตรียมการไว้ หรือมีอยู่ในตัวผู้สอนออกมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล

ประภาพรรณ เอี่ยมสุภาชิต (2528: 516-517) กล่าวถึงการดำเนินการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. อบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ทำหลักสูตรแล้วควรจะได้จัดอบรมบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อจะได้เข้าใจหลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการอย่างถูกต้องและตรงกันนอกจากนั้นจะต้องมีการจัดทำแผนการสอนด้วย เพื่อจะได้สอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ทำการสังเกตพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน จะทำให้ทราบว่าเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่าบรรลุเจตนาหรือไม่ ซึ่งในการสังเกตนั้นไม่บังคับให้ครูปฏิบัติตามกิจกรรมเช่นนั้นเสมอไป แต่จะเป็นการเปิดโอกาสให้ครูเลือกกิจกรรมมาให้กับเด็กได้บ้างบางส่วน ซึ่งในการจัดยังคงยึดหลักตามเป้าหมายที่วางไว้

3. การประเมินหลักสูตร มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ทราบว่า หลักสูตรที่จัดทำไว้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ ในการประเมินหลักสูตรนั้นเป็นการรวบรวมข้อมูลซึ่งจะนำมาใช้ช่วยในการตัดสินใจในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเป้าหมาย เนื้อหา และกิจกรรม

สมิตร คุณานุกร (2523: 130-132) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่าประกอบด้วย กิจกรรม 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เนื่องจากหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาที่จะสอนกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้อย่างกว้าง ๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ เพื่อสะดวกแก่การนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น ผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน กล่าวคือ ตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นหรือของโรงเรียนแล้วออกมาในรูปของเอกสาร เช่น ประมวลการสอนโครงการสอน แผนการสอน คู่มือการสอนหรือบันทึกการสอน เป็นต้น เพื่อให้ครูใช้ได้สะดวกและสอนผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนให้แก่ครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน ประมวลการสอนโครงการสอน แบบเรียน ฯลฯ ล้วนเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมหรือสกัดกั้นการปฏิบัติงานของครูตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3. การสอน ครูเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการสอนของครู การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร และการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523: 184-191) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนจะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตร และการสอนมีจุดประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร ทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการนำหลักสูตรมาปรับใช้อย่างไรบ้าง วัสดุประกอบหลักสูตรนี้จะจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณและอาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจะทำโดยวิธีใด การวางแผนงานเพื่อใช้หลักสูตรใหม่อย่างละเอียดรอบคอบและมีขั้นตอนจะทำให้การใช้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่าย

2. การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ โรงเรียนควรจัดอบรมในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตรและวิธีนำหลักสูตรไปปรับใช้ในห้องเรียน โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือกและจัดประสบการณ์เรียน และทดลองสอนเพื่อแก้ไขปรับปรุง หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคอยดูแลนิเทศและบริการครูอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

3. การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะครูจะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้น ตัวครูจะต้องมองเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ครูจะต้องก้าวให้ทันกับเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะครูจะเป็นผู้ที่ทำให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในชีวิตสังคมปัจจุบันมากที่สุด ฉะนั้น การคัดเลือกและจัดครูเข้าสอนจึงต้องระมัดระวังแม้ว่าครูจะผ่านการฝึกอบรมการใช้หลักสูตรมาแล้วก็ตาม

4. การจัดตารางสอน การจัดตารางสอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการใช้หลักสูตรได้เหมือนกัน ในการจัดตารางสอนควรคำนึงถึงการเรียนรู้อาชีพต่างๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระดับของความยากง่ายของการเรียนรู้อาจแตกต่างกัน ช่วงการเรียนรู้อาจต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียนและรวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคการศึกษาและรอบปีการศึกษาตลอดจนชั่วโมงสอนของครู นอกจากนี้

การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดการบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดทำกำหนดการสอน ประมวลการสอน แผนการสอน พัฒนาคู่มือครู แบบเรียน และสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ โดยเฉพาะแผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางว่าจะเลือกกิจกรรมอะไรให้กับเด็ก และกิจกรรมอะไรจะทำให้เด็กอยากเรียน การจัดทำสื่อการเรียนการสอนควรจะร่วมกันทำเพราะจะเป็นการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และครอบคลุมเนื้อหาสาระได้มากกว่า และที่สำคัญคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถความสนใจและตรงกับความต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนและประชาชนในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจว่า การใช้หลักสูตรใหม่นั้นลูกหลานของเขาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนรู้ เจตคติ ค่านิยม และความสามารถในการแก้ปัญหา การประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะต้องทำติดต่อกันไป และแต่ละครั้งไม่ควรนานเพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะช่วยได้มาก

7. การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเรียนรู้ของเด็ก ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้นสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็จะเป็นส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ เช่น การจัดบริการอาหารกลางวัน เด็กจะได้แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคุณค่าอาหาร ที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การบริโภคอาหารที่ได้สัดส่วนและถูกสุขลักษณะ และมรรยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติโดยไม่รู้ตัว และผลจากการเรียนรู้จะช่วยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวเด็กต่อไป

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องกระทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินเพื่อปรับปรุงก็จะทำได้ง่าย และทราบว่า การปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง วิธีการทำนั้นจะอย่างไร การประเมินผลหลักสูตรควรคำนึงถึงการประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

Ornstein and Hunkins (1993: 297-302) กล่าวว่า การนำไปใช้ต้องการการสร้างสรรค์ใหม่ และการทดแทนซึ่งต้องปรับนิสัยของบุคคล วิธีทางของพฤติกรรม จุดเน้นของโปรแกรม ช่วงเวลาในการเรียนรู้ และหลักสูตรที่คงอยู่และตารางกิจกรรม รวมถึงนักการศึกษาที่เปลี่ยนจากโปรแกรมในปัจจุบันไปเป็นโปรแกรมใหม่ การดัดแปลงนั้นจะต้องสามารถพบกับการต่อต้านอันยิ่งใหญ่ ผู้นำหลักสูตรต้องสามารถกระตุ้นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในขณะทำงาน ซึ่งความสำคัญอยู่ในส่วนของการนำไปใช้ และความถูกต้องแม่นยำในขั้นของการพัฒนาหลักสูตร การนำไปใช้ถือว่าเป็นนวัตกรรม และนวัตกรรมต้องการเวลา ปฏิบัติและสัญญาะหว่างบุคคล การฝึกอบรมและการสนับสนุนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ใช้และผู้วางแผนการใช้ การนำไปใช้หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ครูจะต้องเข้าใจเป้าหมาย ธรรมชาติ และประโยชน์ของนวัตกรรมอย่างชัดเจน การนำหลักสูตรไปใช้ประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1. การวางแผนหลักสูตร

การใช้หลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากการวางแผนอย่างระมัดระวัง กระบวนการวางแผนจะกล่าวถึง ความต้องการ และความจำเป็นในการปฏิบัติให้ลุล่วงไปตามเจตนารมณ์ รวมถึงการกำหนดและตัดสินใจวิธีที่จะบริหารนโยบายการควบคุมดูแลการกระทำต่าง ๆ การวางแผน เกิดขึ้นก่อนที่จะสร้างโปรแกรม และ/หรือเมื่อได้รับ และที่ขาดไม่ได้ก็คือ ผู้ร่วมนโยบาย ผู้วางแผน หรือนักการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นธุระให้กับสถาบันที่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเริ่มต้นของหลักสูตรผู้นำการพัฒนาหลักสูตรต้องจัดสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อทัศนคติของคน การนำหลักสูตรไปใช้ต้องการการวางแผน และการวางแผนนั้นเจาะจงที่ 3 ปัจจัย คือ คน โปรแกรมหรือหลักสูตร และกระบวนการ มีบางโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของเขาไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากพวกเขาไม่สนใจปัจจัยคน แล้วใช้เงินและเวลาเฉพาะในด้านหลักสูตร และกระบวนการเท่านั้น

2. การเสริมสร้างทัศนคติของครูให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

คนต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง แต่ก็มักจะกลัวการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว หรือถ้ารู้สึกว่าเราสามารถควบคุมได้เป็นส่วนน้อย ข้อเสนอแนะในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ประกอบด้วย การเล็งดู การให้เวลาในการที่จะทำให้ความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ที่เป็นอิสระ ผู้ใช้หลักสูตรหรือครูจะต้องมีความสะดวกในการเรียนรู้ประสบการณ์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความจริงใจ และความเชื่อถือ และให้ข้อมูลย้อนกลับให้การชื่นชมยินดี และพิจารณาความสามารถของเขาอย่างคุ่มค่า ครูต้องการเวลาที่จะลองใช้โปรแกรมใหม่ เรียนรู้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ พิจารณาเนื้อหาและประสบการณ์ใหม่ และทดลองงานใหม่ ครูมีขั้นตอนการใช้หลักสูตรใหม่ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ปรับตัวเองให้เข้ากับวัสดุและดึงดูดความสนใจของเขาในการเตรียมรับหลักสูตร
- ขั้นที่ 2 เริ่มใช้หลักสูตรใหม่เหมือนเป็นเครื่องจักร
- ขั้นที่ 3 เริ่มอนุญาตให้แนะนำและเบี่ยงเบนตามเล็กน้อย
- ขั้นที่ 4 การวางแผนส่วนใหญ่เป็นการวางแผนแบบวันต่อวัน
- ขั้นที่ 5 การรับมอบหลักสูตรกลายเป็นกิจวัตรประจำวันมากขึ้น
- ขั้นที่ 6 เริ่มริเริ่มทำการเปลี่ยนแปลงในหลักสูตร
- ขั้นที่ 7 รู้สึกสะดวกสบายกับหลักสูตรใหม่
- ขั้นที่ 8 เริ่มปรับปรุงหรือดัดแปลงหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาการศึกษาของตนเองหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียน

3. การติดต่อสื่อสาร

เมื่อมีการออกแบบโปรแกรมใหม่ก็จะต้องมีการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อไม่ให้โปรแกรมใหม่ที่จะออกมาเป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจ บ่อยครั้งที่การอภิปรายระหว่างครู ครูใหญ่ และผู้สร้างหลักสูตรเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จ

การสื่อสารเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สลับซับซ้อน หมายถึง การถ่ายทอดความจริง ความคิด คำนิยม ความรู้สึก และทัศนคติจากบุคคลหรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกบุคคลหรืออีกกลุ่มหนึ่ง การสื่อสารด้วยข้อความระหว่างผู้ส่งและผู้รับข้อความ ผู้รับสามารถรับ หรือปฏิเสธข้อความก็ได้ อย่างไรก็ตามการสื่อสารไม่ใช่ถนนที่เดินรถทางเดียว จึงสามารถทำให้เป็นกระบวนการโต้ตอบ 2 ทางได้

การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ครูมีประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตร ถ้าหลักสูตรต้องการการปรับปรุง ครูเป็นคนแรกที่รู้และบางทียังมองเห็นความยากในวิธีการด้วย ดังนั้น ครูจะต้องเต็มใจที่จะเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ครูใหญ่หรือผู้บริหารหลักสูตร ต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นด้วย

4. การสนับสนุน

ผู้ออกแบบหลักสูตรจำเป็นที่จะต้องเตรียมการสนับสนุนที่จำเป็น เพื่อใช้แนะนำหลักสูตรหรือปรับปรุงหลักสูตรได้สะดวกและการนำไปใช้ได้อย่างรวดเร็ว นักการศึกษาต้องการการบริการฝึกอบรม หรือคณะทำงานต้องการเวลาเพื่อให้รู้สึกสบายกับหลักสูตรใหม่ ในการบริการหลักสูตรนั้นงานมีผลมาจากผลของการทำงานร่วมกัน การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคณะทำงาน การฝึกอบรมผู้ใช้หลักสูตรควรเปิดให้มีการอภิปรายกระบวนการให้หลักสูตร เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นที่จะคัดค้าน หรือส่งเสริมและติดตามบรรเทาผลของการขัดแย้ง ผลของการอบรมหลักสูตรว่าพวกเขา บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ และพวกเขามีความกลมกลืนกับขอบเขตของปรัชญาและวิถีทางของหน่วยงานระดับสูงหรือไม่

การนำหลักสูตรไปใช้ยังต้องการการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอ เงินนั้นนำมาใช้ในเรื่องวัสดุ และอุปกรณ์ในสถาบันที่ใช้หลักสูตรใหม่ เงินมีความจำเป็นเพื่อใช้ในการเตรียมปัจจัยสนับสนุนทางกายภาพในการใช้หลักสูตรในระดับท้องถิ่น เงินงบประมาณจะถูกนำมาใช้ใน 5 ระดับ คือ การเตรียมการ การขึ้นเรื่อง การปฏิบัติงาน การบริหาร และการประเมินผล

ความเชื่อมั่นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและครู ครูใหญ่เป็นกุญแจสำคัญที่จะรับประกันความสำเร็จของนวัตกรรมและการนำไปใช้ ผู้บริหารควรจัดสิ่งสนับสนุนทางกายภาพ และต้องมีความรู้ในเรื่องหลักสูตร จัดการประชุมปรึกษาหารือ การนำไปใช้เป็นการพยายามที่ต้องร่วมมือกันและเกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางด้านอารมณ์ การสนับสนุนทางด้านจิตใจเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ครูใช้เวลาทำงานส่วนใหญ่ในห้องเรียนกับนักเรียน โอกาสที่ครูจะทำงานด้วยกัน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกันและสร้างวัสดุร่วมกันเป็นการเพิ่มโอกาสให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลสำเร็จ

จากทัศนะของนักการศึกษาต่าง ๆ ที่กล่าวมา ผู้วิจัยพอจะสรุปลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนได้ ดังนี้

1. การบริหารและบริการหลักสูตร เป็นการบริหารงานทางด้านวิชาการ ซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่ทำหน้าที่ส่วนใหญ่ในโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าสาขาวิชา บุคคลเหล่านี้จะทำงานร่วมกับครู กระตุ้นช่วยเหลือ แนะนำให้กำลังใจ ควบคุม ดูแล สนับสนุน ประสานงานให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527: 157) นอกจากนี้ควรสนับสนุนด้วยการจัดหาวัสดุ ยานพาหนะความสะดวก และอาจให้แนวคิดแก่ครูในการทำงานด้วย (บันลือ พงกษะวัน, 2531: 151) งานด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วย

- 1.1 การวางแผนการใช้หลักสูตร
- 1.2 การเตรียมบุคลากร
- 1.3 การจัดบริการเอกสาร และคู่มือประกอบหลักสูตร
- 1.4 การจัดบริการสื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.5 การจัดอาคารสถานที่ และแหล่งวิชาการเพื่อส่งเสริมการนำหลักสูตรไปใช้
- 1.6 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร
- 1.7 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2. การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ผู้ที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็คือ ครู (กาญจนาคุณารักษ์, 2527: 101) การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย

- 2.1 การใช้เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตร
- 2.2 การเตรียมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 2.4 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 2.5 การใช้สื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.6 การประเมินพัฒนาการ

การประเมินผลการใช้หลักสูตร

การประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อให้รู้ว่า จุดมุ่งหมายนั้นเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด จุดมุ่งหมายนั้นจะต้องแก้ไขหรือไม่หรือจุดมุ่งหมายนั้นอาจจะตั้งสูงเกินไปจนไม่สามารถกำหนดตามโครงการได้ การทำงานได้ผลตามความมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด การทำงานนั้นมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อที่จะให้ผู้บริหารผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาต่อไป (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 171) การประเมินเป็นกระบวนการหรือกลุ่มกระบวนการที่ผู้ทำการประเมินรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งในทางการศึกษายังไม่มีความหมายที่เป็นเอกฉันท์ แต่พอจะสรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินใจคุณภาพ ประสิทธิภาพหรือคุณค่าของโปรแกรม ผลผลิต โครงการ กระบวนการ วัตถุประสงค์ หรือหลักสูตร (Ornstein and Hunkins, 1993: 326) ซึ่งสอดคล้องกับที่ Eliason and Jenkins (1994: 81-82) กล่าวถึงการประเมินผลหลักสูตรว่า เป็นกระบวนการในการตัดสินใจความสำเร็จของความต้องการของเด็กและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งถูกวางแผนไว้เพื่อใช้ในห้องเรียน ส่วน สันต์ ธรรมบำรุง (2525: 173) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ 2 แนวทาง คือ

1. การประเมินผลหลักสูตร เป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรโดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลจากการวัดในเรื่องต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกันและสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นมีคุณค่าเป็นอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้รับผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือมีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป แล้วนำเสนอผู้บริหาร ผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่งการดำเนินการต่อไป

2. การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน วิธีสอนและการวัดผลจะสัมพันธ์กันหรือไม่

สรุปได้ว่า การประเมินผลหลักสูตร หมายถึง การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การนำหลักสูตรไปใช้ แล้วนำมาพิจารณาตัดสินประสิทธิผลของหลักสูตร เพื่อดำเนินการปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

การประเมินผลหลักสูตรควรทำให้ครอบคลุมระบบของหลักสูตรทั้งหมด และควรประเมิน ให้ต่อเนื่องกัน (สังัด อุทรานันท์, 2527: 277) ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตร จึงประกอบด้วย การประเมินสิ่งต่อไปนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร
2. การประเมินการใช้หลักสูตร
3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร
4. การประเมินระบบหลักสูตร

Doll (1992: 236) เสนอว่า การประเมินผลหลักสูตร ควรจะประเมินในเรื่องต่อไปนี้

1. ส่วนประกอบหลักสูตร เป็นการประเมินโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน
2. เกี่ยวกับตัวหลักสูตร เป็นการประเมินจากผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เกี่ยวกับกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรในโรงเรียน เป็นการประเมินในรูปแบบการสำรวจ การสำรวจความคิดเห็นติดตามนักเรียนที่จบการศึกษาและเด็กที่เพิ่งออกโรงเรียนไปใหม่ ๆ เครื่องมือประเมิน ผลมาตรฐาน และโครงการที่ใช้วิธีต่าง ๆ ร่วมกัน (Doll, 1992: 238) กิจกรรมการประเมิน เป็นวิธีการเฉพาะทางซึ่งไม่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจง วิธีการเดียวกันสามารถใช้ประเมินความมี ประสิทธิภาพของหลักสูตรได้ไม่เหมือนกัน การประเมินผลเป็นการรวบรวมข้อมูลและการเชื่อมโยง ข้อมูลที่สัมพันธ์กันเพื่อชี้แนะนักของเป้าหมายกับระดับที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินคุณค่า ในการตัดสิน คุณค่าของการวางแผนหลักสูตร จะต้องประเมินจากผลที่เกิดขึ้นว่ามีคุณค่าคุ้มกับสิ่งที่อยากได้รับ หรือไม่ (Ornstein and Hunkins, 1993: 327-328)

การประเมินผลควรระบุทั้งจุดอ่อนและจุดเด่นของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ และประสิทธิภาพ ที่ได้หลังจากนำไปใช้แล้ว เป้าหมายของการรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยก็เพื่อให้ ผู้ทำหลักสูตรแก้ไขปรับปรุง เปรียบเทียบ คงไว้หรือไม่ทำต่อไป การประเมินทำให้สามารถตัดสิน สรุป และใช้ข้อมูลนั้นสนับสนุนการตัดสินใจเกี่ยวกับตัวหลักสูตร นอกจากนี้การประเมินผลยังใช้ เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริการ การศึกษาของคณะทำงาน และยังใช้ผลในด้านติดต่อ สื่อสารกับชุมชนอีกด้วย (Ornstein and Hunkins, 1993: 325) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็น ของ Eliason and Jenkins (1994: 82) ที่ว่า การประเมินผลหลักสูตรที่ดีต้องประเมินทั้งที่ประสบ

ผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ การประเมินสิ่งที่ประสบผลสำเร็จจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับครู ส่วนผลการประเมินที่ไม่ประสบผลสำเร็จแสดงให้เห็นถึงการวางแผนที่ไม่เพียงพอหรือไม่มีประสิทธิภาพมากพอ ผลที่ได้จากการประเมินทำให้สามารถเตรียมปัจจัยพื้นฐานให้เหมาะสม เพื่อให้ประสบความสำเร็จต่อไป นอกจากนี้การประเมินผลหลักสูตรจะต้องประเมินอย่างต่อเนื่องเนื่องจากผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการตลอดเวลา หลักสูตรจึงต้องตอบสนองความต้องการ ความสนใจ และช่วยกระตุ้นผู้เรียน หน่วยการเรียนรู้และแผนการสอนจะต้องบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนหลักสูตร และมีการประเมินทั้งในขณะทำการสอนและหลังจากสอนแล้ว เพื่อศึกษาว่าเด็กได้รับผลประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่

Sowell (1996: 257) เสนอว่า การประเมินหลักสูตรต้องเกิดขึ้นในบริบทเดียวกันกับการประเมินความต้องการและความจำเป็นพื้นฐาน บางครั้งผลของการประเมินหลักสูตร ควรนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลความต้องการและความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิธีที่ดีในการตรวจสอบความต้องการกับสิ่งที่ได้รับ การประเมินแบบนี้ประกอบด้วย

1. กระบวนการประเมินผล มีเป้าหมาย 3 ประการ คือ

1.1 เพื่อเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับขอบเขตซึ่งต้องใช้ในการวางแผนการใช้หลักสูตร

1.2 เพื่อเตรียมความช่วยเหลือสำหรับการเปลี่ยนแปลงหรือการทำแผนการใช้ให้ชัดเจน

1.3 เพื่อประเมินระดับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูและผู้อำนวยการ

กระบวนการประเมินผลเป็นความจำเป็นของผู้ที่ใช้หลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรต้องนำไปใช้ในห้องเรียน ซึ่งผู้ใช้มักเป็นครูไม่ใช่ผู้พัฒนาหลักสูตร

2. ผลผลิตของการประเมินผล เป็นการรวบรวมเป้าหมายหลักๆ การตีความหรือแปลความหมายและการประเมินความสำเร็จของหลักสูตร ไม่เพียงแต่เมื่อใช้หลักสูตรจบแล้วแต่จำเป็นต้องทำเป็นประจำ

กระบวนการและผลผลิตการประเมินหลักสูตรทำงานร่วมกันเพื่อเตรียมการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเพื่ออธิบายผลของหลักสูตร

สำหรับการประเมินหลักสูตรเด็กปฐมวัยนั้น สมาคมการศึกษาเด็กเล็กนานาชาติ (The National Association for the Education of Young Children, [NAEYC] อ้างถึงใน Willis, 1995: 89) เสนอให้พิจารณาว่า หลักสูตรที่นำมาใช้สามารถตอบคำถามต่อไปนี้ได้หรือไม่

1. หลักสูตรสนับสนุนการเกิดการเรียนรู้ และการส่งเสริมโครงสร้างความรู้ของเด็กหรือไม่
2. ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกสิ่งที่มีความหมายกับเด็กหรือไม่

3. อบรมเลียงดูโดยให้เด็กมีโอกาสค้นหาและสำรวจมากกว่าการระบุว่า“ตอบถูก”หรือ “ทำงานนั้นถูกต้อง” หรือไม่
4. ทำให้เด็กเข้าใจความคิดรวบยอด โดยช่วยให้เด็กสร้างความเข้าใจของเขาเองในบริบทที่มีความหมาย
5. ความคาดหวังที่จะทำให้เป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่บรรลุได้และเป็นจริงได้ในเวลานี้ หรือ ให้เด็กสามารถเรียนรู้หรือมีทักษะได้อย่างง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่า หรือไม่
6. ส่งเสริมพัฒนาการทางความรู้สึกที่ดีและกำหนดการเรียนรู้ขณะที่จะได้ซึ่งความรู้และทักษะที่เพิ่มขึ้นจากเดิม หรือไม่
7. ช่วยให้การบรรลุเป้าหมายด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญา และสนับสนุนประชาธิปไตย หรือไม่
8. ส่งเสริมและสนับสนุนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ หรือไม่

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (ม.ป.ป.: 77) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เกิดขึ้นในโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กเล็กตลอดเวลา ผู้ให้การเลียงดูจะต้องสังเกตและตรวจตราประสบการณ์ประจำวันอย่างต่อเนื่อง เพื่อระบุความเหมาะสมของหลักสูตรสำหรับเด็กแต่ละคน ความสมดุลของประสบการณ์ที่เด็กได้รับอย่างสมบูรณ์ทุกด้าน ความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และการดำเนินการตามจุดมุ่งหมายและจุดมุ่งหมายเฉพาะของโปรแกรมที่ได้วางไว้

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตรจะต้องประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ และต้องทำการประเมินอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนนำมาใช้ ขณะที่ใช้ และหลังจากการใช้หลักสูตรเสร็จสิ้นแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตัดสินกระบวนการและผลการปฏิบัติงาน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงหรือรักษาการปฏิบัติเช่นนั้นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป โดยเฉพาะการประเมินหลักสูตรในระดับปฐมวัยเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องตอบคำถามเกี่ยวกับระดับพัฒนาการของเด็กอยู่ในใจตลอดเวลา เพื่อให้การดำเนินการบรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง บุคคลในชุมชน เป็นต้น ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้มีนักการศึกษาแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

Omstein and Hunkins (1993: 24-25) กล่าวว่า คุรุเป็นสมาชิกของทีมหลักสูตรและทำงานกับศึกษานิเทศก์และผู้บริหารซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทีมด้วย ผู้ทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรมีหน้าที่รับผิดชอบงานต่อไปนี้

1. พัฒนาเทคนิควิธีและเครื่องมือเพื่อปฏิบัติงานในการวางแผนหลักสูตรในโรงเรียนหรือในเขตการปกครองหรือในรัฐสำเร็จลุล่วงไป
2. ผสมผสานทฤษฎีเพื่อการปฏิบัติ คือ ได้รับความรู้จากหลักสูตรและประยุกต์ใช้ในห้องเรียนและโรงเรียน
3. ยอมรับสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบ รวมถึงความสัมพันธ์ของหลักสูตรกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่ดำรงอยู่
4. ยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร การสอน และการนิเทศ รวมถึงภาษาที่ใช้ในแต่ละท้องที่และวิธีที่จะช่วยเหลืองานของผู้อื่น
5. เป็นตัวแทนในการพิจารณาบริบทของโรงเรียนกับสังคม สร้างสมดุลระหว่างความต้องการและความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นกับจุดมุ่งหมายและความสนใจของรัฐและส่วนกลาง
6. สร้างปณิธานหรือประกาศเป้าหมายที่บอกถึงทิศทางและระบุพฤติกรรมภายในสถาบันอย่างเป็นระบบ
7. เป็นแนวโน้มและความคิดเพื่อหลักสูตรใหม่ เช่น การตรวจสอบโครงการต่าง ๆ และแนะนำการปรับปรุง/ดัดแปลงโดยไม่ลดความกระตือรือร้นของผู้เคราะห์ร้าย และไม่ให้ท้ายหรือกดดันกลุ่มผู้ร่วมงาน
8. ปรึกษากับผู้ปกครอง พ่อแม่ ชุมชน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยต้องใช้ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์การทำงานเป็นกลุ่ม และรายบุคคล
9. สนับสนุนเพื่อนร่วมงานและผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ เพื่อหาทางแก้ปัญหา นำวิธีการใหม่ๆ เข้ามาจนเกิดความคุ้นเคยกับโปรแกรมและความคิดใหม่
10. พัฒนาโปรแกรมเพื่อให้เกิดการพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง
11. รักษาระดับสมดุลและรวบรวมเนื้อหาวิชาและให้ระดับคะแนนในการสรุปหลักสูตร
12. มีความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยด้านการเรียนการสอนในปัจจุบัน

หน้าที่ความรับผิดชอบทั้ง 12 ข้อ เป็นการเสนอที่เน้นไปทางด้านทฤษฎี นอกจากนี้เขายังมีความเห็นว่า คุรุเป็นผู้ที่เห็นหลักสูตรทั้งฉบับในหลาย ๆ จุด เป็นบุคคลที่เป็นทรัพยากรและเป็นตัวแทน กล่าวคือ เป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ใช้หลักสูตรในห้องเรียน และประเมินผลหลักสูตร เพื่อรับประกันความต่อเนื่อง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการรวมตัวกันของหลักสูตร ประสบการณ์ของคุรุซึ่งมีความเข้าใจอย่างกว้างขวางในการเรียนและการสอน ความต้องการและความสนใจของนักเรียน เนื้อหา วิธีการและวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้น คุรุจึงเป็นผู้ตัดสินใจและถ่ายทอดจากทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ ศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหารเป็นผู้อำนวยความสะดวกสบาย

สนับสนุน ประสานงาน และสื่อสารให้สำเร็จตามปณิธาน แต่ครูคือ ผู้วางแผน ผู้ใช้และผู้ประเมิน หลักสูตร

Glathorn (1987: 144) ได้ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นำหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. วางแผนโดยคำนึงถึงตำแหน่ง คือ ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างเขตการปกครอง และการวางแผนการรับผิดชอบในโรงเรียน

2. ตัดสินใจจัดตั้งระบบโครงสร้างที่จำเป็นต่อความสะดวกในการวางแผน และจัดทำ โครงสร้าง

3. การทำหน้าที่เป็นผู้นำ และจัดสรรหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

4. จัดการใช้หลักสูตรภาคสนามให้เหมาะสมและบรรลุตามเป้าหมายการศึกษาของรัฐ

5. พัฒนาข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร

6. พัฒนาปฏิทินแผนงานซึ่งพื้นฐานของระบบการทำงาน

7. สืบหาความจำเป็นพื้นฐาน โดยการใช้แบบทดสอบมาตรฐานและการวัดอื่น ๆ เพื่อ

ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตร

8. จัดสรรงานเพื่อให้การพัฒนา หรือการปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามโครงการที่วางไว้

9. ประเมินผลการพัฒนา หรือปรับปรุงโครงการ

10. ทำการเปลี่ยนแปลงระบบตามความจำเป็น และหาประสิทธิภาพของการนำไปใช้

11. ป้องกันทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับหลักสูตรใหม่

12. เตรียมพัฒนาคณะทำงานตามความจำเป็นเพื่อประสิทธิภาพของการนำไปใช้

Doll (1992: 494-496) ได้เสนอหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้นำหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. วางแผนการปรับปรุงหลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนาหลักสูตร

2. ช่วยประเมินผลทั้งความเหมาะสมของหลักสูตรและโปรแกรมการพัฒนาหลักสูตร

3. ชี้แนะข้อมูลข่าวสารของความคิดเห็น นโยบาย และปรัชญาการศึกษา

4. ชี้แนะการพัฒนาวัสดุหลักสูตร

5. ใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการวิจัย และสนับสนุนการวิจัยในท้องถิ่น

6. ร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้สอน ศึกษานิเทศก์ บรรณารักษ์ เป็นต้น

7. ทำงานร่วมกับศึกษานิเทศก์เพื่อบูรณาการหลักสูตรและการแนะแนวทางที่ของบุคคล

8. มีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตร

9. จัดสรรเวลา สิ่งอำนวยความสะดวก และวัสดุสำหรับการปรับปรุงหลักสูตร

10. บริการให้คำแนะนำแก่บุคคลในโรงเรียน แนะนำแนวทางแก้ไขปัญหาในการใช้หลักสูตร

11. จัดการและชี้แนะโครงการการศึกษาเป็นกรณีพิเศษ

12. ชี้แจงหลักสูตรต่อสาธารณะ และสถานการณ์ที่แน่นอนเพื่อขยายการศึกษา

13. ส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างระดับของระบบโรงเรียน

ถึงแม้ว่า Doll จะกล่าวถึงบทบาทของผู้นำหลักสูตรหรือครูใหญ่ เขาก็กล่าวเกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในการวางแผนและการใช้หลักสูตรใน 3 ระดับ คือ ห้องเรียน โรงเรียน และเขตการปกครอง เขาเห็นว่า ครูควรจะมีส่วนในการวางแผนเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์เฉพาะ วัสดุ เนื้อหา และวิธีการ ครูเป็นผู้ที่เชื่อมต่อระหว่างหลักสูตรกับงานครูและพัฒนาความสัมพันธ์กับศึกษานิเทศก์ และครูคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ Eliason and Jenkins (1981: 15) ที่เสนอบทบาทของครูว่าครูเป็นคนที่นำรูปแบบโปรแกรมหรือหลักสูตรไปสู่การกระทำและใช้หลักสูตรนั้น ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้ตัดสินใจและเป็นผู้กำหนดในแต่ละวันว่าจะทำให้การสอนประสบความสำเร็จหรือไม่ จะสร้างปฏิสัมพันธ์แบบเด็กเป็นศูนย์กลางหรือครูเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ทักษะคติของครูและคณะทำงานในการสอนยังมีอิทธิพลต่อลักษณะของหลักสูตร เนื่องจากทัศนคติของครูจะสะท้อนความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้สึก ความหวัง ความอดทนอดกลั้น ความเข้าใจและความรัก การสอนที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีคุณภาพ มีลักษณะยืดหยุ่น มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร มีความคิดเป็นของตนเอง สามารถร่วมกิจกรรมกับเด็กได้ เพราะถึงแม้ว่าครูจะอยู่ภายใต้ระบบและโรงเรียนเดียวกัน แต่ครูก็มีความเป็นตัวของตัวเองแตกต่างกัน ครูทุกคนก็พยายามที่จะมีอิทธิพลในการใช้หลักสูตรในห้องเรียนของตนเอง ครูจะพัฒนาหลักสูตรในชั้นเรียนของตนเองทุกวันในเรื่องการเลือกเนื้อหา การเพิ่มหรือลดเนื้อหาในแต่ละเรื่อง หรือในเรื่องการใช้อุปกรณ์เพิ่มเติม ครูจะเลือกใช้หนังสือจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรของเขาเอง ดังนั้น ความลำเอียงหรืออคติของครูจึงมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตร (Choate and others, 1995: 34) ครูเป็นกลุ่มคนเบื้องต้นในการพัฒนาหลักสูตร เป็นสมาชิกส่วนใหญ่หรือทั้งหมดของคณะกรรมการหรือคณะที่ปรึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาการใช้และการประเมินหลักสูตร กล่าวคือ ครูเป็นทำงานในคณะกรรมการหลักสูตรและริเริ่มแผนโครงการ ตรวจสอบโครงการ รวบรวมข้อมูล สร้างผลงานวิจัย ติดต่อกับพ่อแม่ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไป เขียนและสร้างวัสดุหลักสูตร รวบรวมข้อมูลย้อนกลับจากผู้เรียน และประเมินหลักสูตร (Ornstein and Hunkins, 1993: 25) นอกจากนี้ Eliason and Jenkins (1994: 55) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการประเมินความต้องการของเด็กเพื่อจัดกิจกรรมตามหลักสูตรว่า ครูต้องเป็นผู้ประเมินผลทั้งความสามารถและความต้องการของเด็กทั้งโดยส่วนตัวและโดยส่วนรวม ซึ่งถ้าหากไม่มีการจัดเตรียมล่วงหน้า เป้าหมายที่ตั้งไว้ก็อาจจะไม่เป็นความจริงขึ้นมา เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายครูจะสามารถวางแผนจัดและสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการพัฒนาเด็ก หลักสูตรเพียงแต่กำหนดความรู้และสิ่งที่ต้องทำให้ลุล่วง แต่ครูคือผู้ที่จะให้เหตุผลในการตัดสินใจที่ดีที่สุดสำหรับเด็กแต่ละคนหรือสิ่งที่ดีกับเด็กทั้งห้องเรียน หลังจากนั้นก็ทำสิ่งนั้น

จะเห็นได้ว่าบทบาทครูในการใช้หลักสูตรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนการสอน และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการศึกษาโดยมีตัวชี้วัดที่คุณภาพของนักเรียน ดังนั้นครูจึงต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายและแนวทางการปฏิบัติงานตามหลักสูตรอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็

ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้สภาพแวดล้อมและความต้องการของผู้เรียน ด้วย เพื่อความสามารถในการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

Sowell (1996: 29-31) มีความเห็นว่า บุคลากรของโรงเรียน คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนหรือเขตการปกครองไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างหรือนักเรียนของโรงเรียน ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้สอน อาจจะเป็นครูหรือเป็นสมาชิกของชุมชน ก็เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการหลักสูตรในระดับสถาบันหรือโรงเรียน ครูกับนักเรียนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่การเรียนการสอน และระดับประสบการณ์ คณะทำงานของโรงเรียนประกอบด้วยผู้บริหาร ทรัพยากรบุคคล ทนาย นักสังคมสงเคราะห์ และสาธารณสุข ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้บริหาร

ในเขตการปกครองและโรงเรียนจะมีผู้บริหารมีหน้าที่รับผิดชอบหลักสูตรโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับใดก็คาดหวังว่าต้องเป็นผู้นำและสนับสนุนในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตรหรือการออกข้อกำหนด และการประเมินผล

ผู้บริหารจะต้องมีความชำนาญในกระบวนการหลักสูตรซึ่งอาจจะแตกต่างจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ผู้บริหารจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าในเรื่องหลักสูตร การประเมินผล หรือการบริหารทั่ว ๆ ไป ข้อดีของการฝึกอบรมและประสบการณ์ก็คือ ผู้บริหารจะตระหนักถึงนโยบายของรัฐและเขตการปกครอง ภูมิวิธีที่จะวางแผนและจัดสิทธิพิเศษ จัดการทรัพยากร และทำงานร่วมกับประชาชน จุดมุ่งหมายของการอบรมก็เพื่อเปลี่ยนบทบาทจากผู้จัดการเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอน

2. ทรัพยากรบุคคล

ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและบรรณารักษ์ที่บริการทั้งเขตการปกครองและในระดับโรงเรียน ซึ่งพวกเขาจะมีความชำนาญในกระบวนการหลักสูตร ในด้านความรู้และความสามารถในการหาวัสดุหลักสูตร

ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ มีความเข้าใจในเรื่องคอมพิวเตอร์ เขาสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งสื่อและแนะนำผู้พัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในชั้นเรียน

บรรณารักษ์จะเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพิมพ์วัสดุ เขาจะมีความรู้เรื่องแหล่งทรัพยากรที่หาได้ วิธีใช้ทรัพยากร และแหล่งที่จะหาทรัพยากรนั้นได้ถ้าไม่สามารถหาได้ในปัจจุบัน

3. ทนาย นักสังคมสงเคราะห์ สาธารณสุข

แต่ละคนอาจจะเป็นหน่วยพื้นฐานของเขตการปกครอง หรือของโรงเรียน สาธารณสุขรวมถึงพยาบาลในโรงเรียน นักจิตวิทยาในโรงเรียน เนื่องจากคณะทำงานเหล่านี้มักจะทำงานกับนักเรียนเป็นรายบุคคล เขาจึงสามารถแนะนำคณะกรรมการในบริบทที่ยากที่จะเข้าใจในการเตรียมหลักสูตร ความชำนาญพิเศษนี้รวมถึงความรู้ในเรื่องความสามารถ ความสนใจ และความวิตกกังวล

ของนักเรียนและแหล่งทรัพยากรในชุมชน บางครั้งเขาอาจจะให้คำแนะนำในการสอนตามหลักสูตร โดยการเตรียมข้อมูลให้กับนักเรียนเกี่ยวกับเรื่อง อาชีพ สุขภาพ ทรัพยากร และเรื่องอื่น ๆ

นอกจากนี้เขายังกล่าวถึงความชำนาญการเรื่องต่าง ๆ ของครู ซึ่งเป็นความสามารถในกระบวนการหลักสูตรซึ่งครูมีความรู้พื้นฐาน 7 เรื่อง คือ ความรู้ในเนื้อหา ความรู้ทั่วไปของการวางตัวเป็นครู ความรู้เรื่องหลักสูตร ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาครู ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียนและคุณลักษณะของนักเรียน ความรู้เรื่องบริบทของการศึกษา และความรู้เรื่องปรัชญาการศึกษา แต่เรื่องเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการอธิบายของตนเอง ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาครูเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ต่อเนื่อง เพราะเป็นลักษณะเฉพาะของครู

ความคิดเห็นของ Sowell มีจุดเด่นอยู่ที่ความแตกต่างในวิธีการคิดของเขาที่มีวิสัยทัศน์กว้างออกไป และครอบคลุมถึงหน่วยงานในระดับที่สูงขึ้นไปจากระดับโรงเรียน แต่ข้อเสนอเหล่านี้ก็สามารถนำมาใช้ปฏิบัติในระดับโรงเรียนได้ด้วย

ส่วนนักการศึกษาของไทยได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรไว้ ดังนี้

สัจด์ อุทรานันท์ (2527: 273-275) ได้พิจารณาถึงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ว่าบุคคลในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ ควรจะมีบทบาทในการใช้หลักสูตรในลักษณะใด ดังต่อไปนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

- 1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร
- 1.2 ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร
- 1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตรและให้กำลังใจแก่นักหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

- 2.1 ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน
- 2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
- 2.3 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดการอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

- 2.5 ให้กำลังใจ และบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ
3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้
 - 3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบอย่างชัดเจน
 - 3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบ
 - 3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนและให้บริการแก่ครูคนอื่นที่อยู่ในสายเดียวกัน
 - 3.4 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเองอย่างสม่ำเสมอ
 - 3.5 ทำการประสานงานการใช้หลักสูตรกับหมวดวิชาอื่นหรือสายวิชาอื่นเพื่อให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ครูผู้สอน ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพได้ ดังนี้
 - 4.1 ทำการศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อย่างชัดเจน
 - 4.2 ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
 - 4.3 ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
 - 4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่ ประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้
5. บุคลากรอื่น ๆ ได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร โดยการกระทำในสิ่งต่อไปนี้
 - 5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบอย่างเต็มที่
 - 5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

ถ้าหากบุคคลากรทุกฝ่ายที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ก็พอเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าการใช้หลักสูตรจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีปัญหาเกิดขึ้นน้อยที่สุด อันจะช่วยให้ นำหลักสูตรประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้มากที่สุด

เกสร สิงห์ชนะ (2535: 27-28) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนว่าเป็นบุคคลสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีประสิทธิภาพซึ่งมีบทบาทดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวจักรสำคัญอันดับแรกในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน โดยจะต้องเตรียมการวางแผนในด้านต่าง ๆ สืบหาข้อมูลเพื่อใช้ในการพัฒนา จะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการของโรงเรียน นอกจากต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดีแล้ว ยังต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือครูในโรงเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด และส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนในที่สุด

2. ครูผู้สอน

ครูผู้สอนจะต้องศึกษารายละเอียดของหลักสูตรให้เข้าใจถ่องแท้ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ตลอดจนปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำหลักสูตรไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 142-147) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ที่หลากหลายและมีขอบเขตกว้างขึ้นไปอีก กล่าวคือ การนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน รวมทั้งอาศัยการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องกระตุ้นช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจแก่โรงเรียนและครู ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. ผู้บริหารโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรระดับโรงเรียน และเป็นตัวจักรสำคัญในการกระตุ้นและชักนำให้บุคลากรในโรงเรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการ ผู้บริหารที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรอย่างชัดเจน และให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับคณะครูในโรงเรียนได้จะสามารถทำให้การใช้หลักสูตรเป็นไปตามเป้าหมายได้ไม่ยาก ผู้บริหารควรมีบทบาทในด้านการบริหารหลักสูตร การบริการหลักสูตร การนิเทศติดตามผล การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

1.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้กระจ่าง เพื่อจะได้ให้คำแนะนำแก่ครูผู้สอนและวางแผนในการเตรียมการและดำเนินการใช้หลักสูตร

1.2 จัดเตรียมบุคลากรโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมชี้แจง การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา เป็นต้น เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสไปฝึกอบรมดูงานที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ

1.3 จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์ เพื่อจะได้จัดมวลประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ให้บริการและสนับสนุนการสอนของครู โดยการจัดทำ จัดหาเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน เช่น การจัดห้องสมุดให้อยู่ในสภาพที่ครูและนักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เป็นต้น โดยเน้นถึงคุณประโยชน์และความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนเป็นหลัก

1.5 ดำเนินการนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.6 ให้อาจารย์และกำลังใจ ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างเหมาะสมและยุติธรรม โดยยึดระบบคุณธรรมเป็นสำคัญ

1.7 ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรแก่นักเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตร และรับความร่วมมือที่ดีจากบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน โดยใช้วิธีการและสื่อที่หลากหลาย

1.8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. ครูผู้สอน

ครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่หลักคือ การสอน ซึ่งต้องใช้หลักสูตรประกอบการเตรียมการสอน การทำแผนการสอนหรือกำหนดการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในฐานะผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง และมีความสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้กระจ่าง และประชุมวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อพิจารณาหาจุดประสงค์ของหลักสูตรและเนื้อหาวิชาในแต่ละวิชา ตลอดจนเพื่อพิจารณางานแผนการใช้แผนการสอนให้เหมาะสม

2.2 ทำความรู้จักผู้เรียน และวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ ของผู้เรียน เช่น ความรู้ ความสามารถ และปัญหาของผู้เรียน เพื่อหาทางพัฒนาผู้เรียนทั้งชั้นและรายบุคคล

2.3 ศึกษาแผนการสอน คู่มือครูให้เข้าใจอย่างแจ่มชัดก่อนทำการสอน

2.4 จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอนและเตรียมสื่อการสอน ที่จะใช้ในการสอนแต่ละครั้งก่อนสอน

2.5 ศึกษาและลงมือปฏิบัติการสอนด้วยกลวิธีหลากหลายให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าการฟังและการอ่านเพียงอย่างเดียว

2.6 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2.7 จัดสอนซ่อมเสริมแก่ผู้เรียนที่มีความจำเป็นต้องเรียน

2.8 ตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ โดยใช้เทคนิควิธีและเครื่องมือที่เหมาะสม เพื่อหาทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2.9 ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โรงเรียน และผู้เรียน

3. ศึกษานิเทศก์

การนำหลักสูตรไปใช้นั้น นอกจากผู้บริหารโรงเรียนและครูจะมีบทบาทสำคัญแล้ว ศึกษานิเทศก์ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่สามารถทำให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลตามต้องการได้ โดยมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนี้

3.1 จัดอบรมหรือนำครูเพื่อเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและการดำเนินการเรียนการสอน

3.2 เป็นที่ปรึกษาของครูในกรณีที่มีปัญหาทางด้านวิชาการ และจัดให้มีการประชุมเพื่อแก้ปัญหา ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสวงหาวิธีการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพเป็นครั้งคราวในระดับต่าง ๆ

3.3 เป็นผู้ประสานงานทางวิชาการระหว่างโรงเรียนกับกรมกอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3.4 สร้างเสริมแรงจูงใจเพื่อให้ครูมีกำลังใจในการทำงานและพัฒนาวิชาชีพของตน

3.5 นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงคุณภาพการสอนของครู

3.6 ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้สนใจได้เข้าใจและมีการขยายผลไปยังโรงเรียนอื่น ๆ

3.6 จัดให้บริการต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น ติดต่อวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูผู้สอน หรือศึกษานิเทศก์เป็นวิทยากรเอง เป็นต้น

4. ผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

4.1 ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดหา จัดทำวัสดุอุปกรณ์ และสื่อประกอบการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนของครูและผู้เรียน

4.2 ช่วยประชาสัมพันธ์สนับสนุนและเผยแพร่ความรู้เรื่องหลักสูตรแก่บุคคลที่ยังไม่เข้าใจ ในท้องถิ่น

4.3 แสดงความสนใจในการเรียนของผู้เรียนด้วยการซักถามผลการเรียน และช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

4.4 ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเมื่อโรงเรียนขอความร่วมมือมา เช่น เป็นวิทยากรพิเศษให้กับโรงเรียน หรือให้การสนับสนุนในด้านสถานประกอบการ เป็นต้น

จากทัศนะของนักการศึกษาต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในกระบวนการใช้หลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรนั้น ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมกันหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในโรงเรียนนั่นเอง ครูผู้สอนจะต้องเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายอีกทั้งผู้บริหารก็มีส่วนสำคัญไม่น้อยที่จะทำหน้าที่บริการหลักสูตรเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี นอกจากนี้ยังต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลอีกหลายฝ่าย เช่น นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อเสริมให้การนำหลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ

1. นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และตามมติคณะรัฐมนตรี คือ

1. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 22 กันยายน 2531 เพื่อความมั่นคงของชาติ จึงให้จัดชั้นเด็กเล็กในพื้นที่ที่ใช้ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทยใน 2 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 กันยายน 2519 ให้โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทำหน้าที่อบรมบุคลากรที่ปฏิบัติงานพัฒนาเด็กแก่ทุกหน่วยงาน เพื่อส่งเสริมคุณภาพของการจัดศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย

3. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 11 มีนาคม 2529 เพื่อให้ทรัพยากรบุคคลในวัยเด็กได้รับการเสริมสร้างพัฒนาการพื้นฐานให้เจริญเติบโตสมวัย จึงจัดให้เด็กในชนบทได้เรียนอนุบาล 2 ปี เท่ากับเด็กในเมือง โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นไป

4. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 8 พฤศจิกายน 2531 เร่งรัดการอนุบาลศึกษาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

5. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 มิถุนายน 2537 ขยายผลโครงการพัฒนาเด็กและครอบครัวทั่วประเทศภายใต้ชื่อโครงการพัฒนาครอบครัว

6. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 กรกฎาคม 2539 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้เด็กได้รับการพัฒนาความพร้อมในทุกด้านก่อนเข้าเรียนชั้นประถม และขยายบริการอบรมเลี้ยงดูและ

จัดการศึกษาแก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อให้เด็กทั้งในเมืองและชนบทมีโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน (สปช., 2540: 1-2)

จะเห็นได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษาทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ โดยจัดครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในทุกรูปแบบให้ทั่วถึง โดยเน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2540: คำนำ)

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการจัดกันหลายหน่วยงานและหลายรูปแบบ ตามความพร้อมที่มีอยู่ ในปี พ.ศ. 2536 กระทรวงศึกษาธิการจึงมอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์ เพื่อให้การอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กในวัยนี้ได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง และกรมวิชาการได้ดำเนินการจัดทำจนเป็นเอกสารที่สมบูรณ์ และประกาศใช้ในปี 2539 ต่อมาในปี 2540 กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นว่าการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาควรประกาศใช้เป็นหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2540: คำนำ) ทางกรมวิชาการจึงได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาขึ้นสำหรับให้ทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กนำไปใช้ปฏิบัติ (เติลินิวส์, 3 มีนาคม 2540: 10) โดยจัดให้มีการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารศึกษานิเทศก์ ผู้แทนจากเอกชนและองค์กรสาธารณประโยชน์ สื่อมวลชน และข้าราชการกรมวิชาการ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง (สยามรัฐ, 4 มิถุนายน 2540 : 7) แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ก่อนประถมศึกษา และประกาศใช้เป็นหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2540: คำนำ)

สำหรับเด็กกลุ่มอายุ 3 ขวบ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2529 ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด 5 จังหวัด 5 ภูมิภาค คือ โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลนครนายก โรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ โรงเรียนอนุบาลแพร่ และโรงเรียนอนุบาลชุมพร (สปช., 2540: 2) เพื่อเป็นการวิจัย และพัฒนารูปแบบ กำหนดมาตรฐานการพัฒนาเด็กวัยนี้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูปูพื้นฐานที่ดีในวัยเริ่มต้น และเป็นการขยายการจัดประสบการณ์แก่เด็กก่อนวัยเรียนให้เร็วขึ้นอีก 1 ปี (สปช., 2529: 2) ซึ่งโรงเรียนต่างๆ ดังกล่าวได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (สปช., 2540: 2) ดังนั้น เมื่อมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 - 2550 ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาโดยจะขยายการจัดการศึกษาแก่เด็กอายุตั้งแต่ 2 ขวบขึ้นไป และมุ่งเตรียมความพร้อมให้กับเด็กก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

พร้อมทั้งให้บริการความรู้ และทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งการประสานความร่วมมือของท้องถิ่นกับส่วนราชการ และองค์กรต่างๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาเด็กวัย 2-3 ขวบ (สปช., 2540: 2) และกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งในหลายหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ที่จะดำเนินการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดทำเอกสารแนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบขึ้น เพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องตามหลักการ และมีโรงเรียนที่ดำเนินงานอนุบาล 3 ปี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นแบบ ให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะจัดการศึกษาในระดับนี้ได้เป็นอย่างดี (สปช., 2540: คำนำ)

ต่อมาในปีการศึกษา 2541 แนวนโยบายในการจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ มีการเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2540 กล่าวคือ การจัดอนุบาล 3 ขวบ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้มีบทบาทน้อยลง เนื่องจากมีความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่น ๆ และให้หน่วยงานของเอกชน ได้แก่ โรงเรียนเอกชนต่างๆ หรือหน่วยงานของชุมชนมีบทบาทในการให้การศึกษา และอบรมเลี้ยงดูเด็กวัย 3 ขวบ ให้มากขึ้น ส่วนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ชุมชนมีความต้องการเป็นพิเศษ เนื่องจากเหตุผลต่างๆ เช่น ไม่มีหน่วยงานอื่นที่จะตอบสนองความต้องการได้ หรือมีความพร้อมในด้านต่างๆ ในการจัดอนุบาล 3 ปี เป็นอย่างดี ก็ให้ดำเนินการเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเป็นปี ๆ ไป (ประสิทธิ์ บุญดอนม, สัมภาษณ์, 29 กันยายน 2541) ซึ่งสอดคล้องกับที่ ดร. กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา (มติชน, 17 กันยายน 2541: 10) เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ระบุว่าจัดการศึกษาให้กับเด็กกลุ่มอายุ 3 ขวบ บางพื้นที่มีปัญหาซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความสูญเปล่า ขณะเดียวกันบางพื้นที่กลับไม่มีหน่วยงานเข้าไปดูแล ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ จึงได้มีการประชุมหารือระหว่างผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการปกครอง กรมการศาสนา กรมการพัฒนาชุมชน และมีมติเห็นว่า องค์กรท้องถิ่นใดมีความพร้อมให้มีนโยบายถ่ายโอนไปให้ แต่หากยังไม่พร้อมก็ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดบริการต่อไป และขยายงานไปให้ภายหลัง ทั้งนี้ได้มอบหมายให้ตั้งคณะทำงานวางแผนบริการร่วมกันสำหรับในระยะยาว เห็นควรให้ชุมชนรับผิดชอบการศึกษาในระดับ 3 ขวบ

จากการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ดังกล่าว ทำให้ปริมาณโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่จัดชั้นเรียนอนุบาล 3 ขวบ ลดจำนวนลงอย่างชัดเจน จากเอกสารของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่า ในปีการศึกษา 2540 มีโรงเรียนเปิดสอนประมาณ 20,000 โรงเรียน แต่ในปีการศึกษา 2541 มีโรงเรียนที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนชั้นอนุบาล 3 ขวบ ลดลงเหลือเพียง 1,533 โรงเรียนเท่านั้น

2. สาระสำคัญของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ

จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เปิดสอนชั้นอนุบาล 3 ขวบ มีการนำเอกสารหลักสูตรของหน่วยงานต่าง ๆ มาใช้ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กวัย 3 ขวบ ในแต่ละแห่ง เช่น คู่มือดำเนินงานอนุบาล 3 ขวบ แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 3 ขวบ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1 เล่ม 1 และ เล่ม 2 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญของหลักสูตรต่าง ๆ ไว้ดังตารางที่ 1-8 เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือน และ ความแตกต่างระหว่างหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 3 ขวบ ด้านต่าง ๆ ของ 3 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปรัชญาของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยกิจกรรมการเล่นและการสำรวจด้วยตนเอง ประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้จะส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้บุคลากรของโรงเรียนต้องให้โอกาสเด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ในกิจวัตรประจำวันส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสดินนาการ คิดสร้างสรรค์ ทดลองและคิดแก้ปัญหา โดยมีการสร้างความสัมพันธ์ และสื่อสารที่ดีระหว่างบ้าน และโรงเรียน</p>	<p>ตอบสนองความต้องการของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปีที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องไปพร้อมกันทุกด้าน ประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นไปเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความสุขกับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าต่อไป</p>	<p>ไม่ปรากฏรายละเอียดในเอกสาร</p>

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบหลักการของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมทักษะการช่วยตนเอง 2. ส่งเสริมทักษะการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนและโรงเรียน 3. การเรียนรู้ที่ผ่านการเล่น 4. จัดประสบการณ์ให้มีความสมดุล ทั้งในและนอกห้องเรียน กิจกรรมรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม 5. ทำงานร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการส่งเสริมสนับสนุน ให้เด็กมีพัฒนาการบรรลุตามจุดมุ่งหมาย 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี 2. พัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา 3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล 4. จัดประสบการณ์ให้เด็กสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข 5. พัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วม 	<p>การจัดการศึกษาแก่เด็กอายุระหว่าง 3-6 ปี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่กำลังเติบโตพัฒนาทุกด้านอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ของเด็กในวัยนี้จะเรียนรู้ได้ดีจากการเล่น การมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งของและการกระทำ การเคลื่อนไหว เพราะฉะนั้นการสอนและการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยนี้ จึงควรเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ให้เหมาะสมกับวัย และปลูกฝังเจตคติที่ดีในการเรียน การทำงาน การคิด การสังเกต และการแก้ปัญหา โดยให้เด็กมีความสุขในการเรียนรู้</p>

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์ อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถม ศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรม วิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>พัฒนาการด้านร่างกาย :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ร่างกาย เจริญเติบโต แข็งแรง - มีสุขภาพจิตดี - ได้รับการปกป้องดูแล ให้ปลอดภัยจาก อันตรายต่าง ๆ <p>พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ :</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้สึกปลอดภัยและมั่นคง - มีความสุขกับกิจวัตร ประจำวัน - ุ้ชอบเขตของการ แสดงพฤติกรรมที่ผู้ อื่นยอมรับ 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย :</p> <ul style="list-style-type: none"> - เดินขึ้นบันไดสลับเท้า ได้ - วิ่งแล้วหยุดโดยไม่ล้ม - ใช้กรรไกรมือเดียวได้ - วาดและระบายสีอิสระ ได้ <p>พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม :</p> <ul style="list-style-type: none"> - พยายามทำตามใจ - ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่ พอใจและได้คำชม - ช่วยตนเองได้ - ชอบเล่นแบบคู่ขนาน 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย :</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย - พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้าม เนื้อเล็ก และประสาท สัมผัส - ปลุกฝังสุขนิสัยที่ดี <p>พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และ สังคม :</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีสุขภาพจิตดี อารมณ์ร่าเริง แจ่มใส - มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง - รู้จักตนเองและช่วยตนเอง - ปลุกฝังให้มีสังคม นิสัยที่ดี และเจตคติประชาธิปไตย - ส่งเสริมให้มีวินัยในตนเอง มี ความรับผิดชอบงานที่ได้รับ มอบหมาย - ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรม - ปลุกฝังให้เกิดความมั่นใจ มี บทบาทในการอนุรักษ์สิ่ง แวดล้อม ชนบทธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน
(ต่อ)

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>พัฒนาการด้านสังคม :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้เด็กช่วยตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน - ช่วยตนเองได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ - เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น - เรียนรู้ว่าตนเองเป็นคนไทย มีชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 		
<p>พัฒนาการทางสติปัญญา :</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้ภาษาสื่อความหมาย - รับรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 - แสดงออกทางจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ - คิด สืบหา และใช้เหตุผลในชีวิตประจำวัน - เรียนรู้ธรรมชาติ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว 	<p>พัฒนาการด้านสติปัญญา :</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ - อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว - ชอบถาม “ทำไม” ตลอดเวลา - ร้องเพลงง่าย ๆ แสดงท่าทางเลียนแบบ - พูดย่อประโยคยาวขึ้น 	<p>พัฒนาการด้านสติปัญญา :</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย - ส่งเสริมการสังเกตด้วยประสาทรับรู้ต่าง ๆ - ส่งเสริมการคิดแบบต่าง ๆ ความจำ เหตุผล และแก้ปัญหา - พัฒนาและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ - ปลูกฝังให้เป็นคนรักในการเรียนรู้

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบแนวการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ
ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัย 3 ขวบ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้โดยมุ่งสนองความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ประสบการณ์ที่จัดให้กับเด็กวัยนี้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่ให้โอกาสเด็กเป็นผู้เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองโดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ หรืออำนวยความสะดวกให้เด็กเกิดการเรียนรู้</p> <p>การจัดประสบการณ์อย่างถูกต้องเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ จึงควรเป็นประสบการณ์ที่ให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาไปทุกด้านพร้อมกัน</p>	<p>แนวทางการจัดประสบการณ์มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง 2. จัดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 3. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง 4. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และอบอุ่น 5. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ คำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน 6. จัดประสบการณ์ตรง ให้เด็กได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์สัมผัสทั้ง 5 7. ให้เรียนรู้ผ่านการเล่น 8. เน้นกระบวนการ มากกว่าการผลิต 9. สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และเอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 10. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาเด็ก 	<p>การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กชั้นอนุบาลเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กแต่ละวัน ซึ่งจะมีกิจกรรมดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านร่างกาย จัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เล่นกลางแจ้ง กิจกรรมสร้างสรรค์ เกมการศึกษา การเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลม และทำกิจวัตรประจำวัน 2. ด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม จัดกิจกรรมการเล่นและการเรียนในห้องและนอกห้องเรียน การพูดให้กำลังใจและความเอาใจใส่ของครูที่มีต่อเด็กเป็นรายบุคคล การจัดสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ 3. ด้านสติปัญญา จัดกิจกรรมวงกลม เกมการศึกษา กิจกรรมสร้างสรรค์ และกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบเนื้อหาของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์ อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>ไม่ปรากฏใน รายละเอียดของเอกสาร</p>	<p>กำหนดไว้ 2 ลักษณะดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประสบการณ์สำคัญที่ครูควรนำไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการมี 9 ข้อ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การสังความคิดที่เป็นการกระทำ 1.2 การใช้ภาษา 1.3 การเรียนรู้ทางสังคม 1.4 การเคลื่อนไหว 1.5 ดนตรี 1.6 การจำแนกและการเปรียบเทียบ 1.7 จำนวน 1.8 มิติสัมพันธ์ 1.9 เวลา 2. เนื้อหาและแนวคิด ให้ผู้สอนกำหนดรายละเอียดขึ้นเอง มีดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ตัวเรา 2.2 ครอบครัว 2.3 โรงเรียนของฉัน 2.4 บุคคลต่าง ๆ 2.5 วันสำคัญ 2.6 ธรรมชาติรอบตัว 2.7 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 2.8 การคมนาคม การสื่อสาร 2.9 สิ่งต่าง ๆ รอบตัว 	<p>รายการประสบการณ์และเนื้อหาจะมีลักษณะจัดรวมกันเป็นหน่วยการสอน โดยจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก ซึ่งกำหนดไว้ 31 หน่วย ดังนี้</p> <p>ปฐมนิเทศ โรงเรียน ตัวเรา ผลไม้ ผนจำ บ้านที่รัก ยุง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผีเสื้อแสนสวย กบ อาหารดีมีประโยชน์ คมนาคม อยู่ดีมีสุข ข้าว สวัสดิศึกษา วันลอยกระทง สัตว์น้ำ แมงมุม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดอกไม้สวยสด สวัสดิปิใหม่ ฉันทรักฤดูหนาว สัตว์เลี้ยง วันเด็ก-วันครู ดิน-หิน-ทราย กลางวัน-กลางคืน นกน้อย ฤดูร้อนแสนสนุก และต้นไม้ที่รัก</p>

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการจัดตารางกิจกรรมประจำวันในหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ
ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>สามารถทำได้หลายรูปแบบ โดยยึดหลักดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกิจกรรมทั้งในและนอก ห้องเรียนในอัตราส่วนที่เหมาะสม 2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ไม่ ควรใช้เวลาเกินกว่า 10-15 นาที 3. กิจกรรมที่เด็กมีโอกาส เลือกอิสระ ควรใช้เวลา ประมาณ 60-90 นาที และยึด หยุ่นได้ตามความสนใจเด็ก 4. กิจกรรมควรมีความสม ดุลระหว่างกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อ ใหญ่กับกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่ใช้กำลังกับไม่ใช้ กำลัง 	<p>สามารถจัดได้หลายรูปแบบ มีหลักการจัดดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดระยะเวลาในการ จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย ของเด็ก 2. จัดกิจกรรมทั้งในและนอก ห้องเรียนให้เหมาะสม 3. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที 4. กิจกรรมที่เด็กมีอิสระ เลือกเล่นเสรี อาจใช้เวลา ประมาณ 40-60 นาที 5. กิจกรรมควรมีความสมดุล ระหว่างการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมราย บุคคล กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กริเริ่ม และ บุคลากรริเริ่ม กิจกรรมสงบกับ เคลื่อนไหว จัดให้ครบทุก ประเภท กิจกรรมที่ต้องออก กำลังควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ ไม่ต้องออกกำลังมากนัก 	<p>สามารถจัดให้เหมาะสมกับ สภาพชุมชนได้ แต่ควรมีการ รับเด็ก กิจกรรมการเคลื่อนไหว ไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้าง สรรค์และเล่นตามมุม กิจกรรม เกมการศึกษา และกิจกรรม ประจำวันต่าง ๆ เช่น เคารพธง ชาติ โดยเรียงลำดับขั้นตอน การทำกิจกรรมตามความสนใจ ของเด็ก และควรสลับกิจกรรม ที่หนักที่ต้องใช้สมองหรือกำลัง มาก กับกิจกรรมที่สบายหรือ เบา เด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป กิจกรรมที่เด็กต้องใช้ความคิด หรือกำลังกาย ควรใช้เวลาที่ เหมาะสมกับวัย เด็กวัย 3 ขวบ มีระยะเวลาความสนใจ ประมาณ 9 นาที</p>

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบการจัดสภาพแวดล้อมตามหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความสะอาด ปลอดภัย 2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น 3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม 4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม สนามเด็กเล่น 5. ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น 6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่น และมุมประสบการณ์หรือมุมเล่นต่าง ๆ 	<p>การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. ความสะอาด ปลอดภัย 2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น 3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม 4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม สนามเด็กเล่น 5. ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น 6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่น และมุมประสบการณ์หรือมุมเล่นต่าง ๆ 	<p>ไม่ปรากฏในรายละเอียดของเอกสาร</p>

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบการประเมินพัฒนาการเด็กวัย 3 ขวบ ตามหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็ก
วัย 3 ขวบ ของ 3 หน่วยงาน

แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของ สปช.	หลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 ของกรมวิชาการ	แนวการจัดประสบการณ์ชั้น อนุบาล 1-3 ของ สช.
<p>เป็นการประเมินพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ของเด็กแต่ละคน เป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน</p> <p>วิธีการประเมินพัฒนาการที่เหมาะสมกับเด็กอนุบาล 3 ขวบ ได้แก่ การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการรวบรวมผลงาน โดยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน สร้างเครื่องมือ บันทึกผล ตลอดจนนำผลงานหรือบันทึกต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในแฟ้มประจำตัวเด็กมาพิจารณาประกอบการประเมิน</p>	<p>การประเมินพัฒนาการควรยึดหลักดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน 2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี 3. สภาพการประเมินมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน โดยจัดให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามกิจกรรมประจำวัน 4. จัดทำการประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การเลือกใช้เครื่องมือและการจดบันทึกเป็นหลักฐาน 5. ไม่ประเมินด้วยการทดสอบ <p>วิธีการประเมินที่เหมาะสมควรใช้ การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ การรวบรวมผลงาน และชิ้นงานที่แสดงออกถึงการทำงานของเด็กเป็นรายบุคคล</p>	<p>การประเมินพัฒนาการควรยึดหลักการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสังเกตเด็กทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคล 2. การพูดคุย สนทนากับเด็กเป็นรายบุคคล 3. การสัมภาษณ์หรือการทดสอบปากเปล่าเพื่อทราบถึงพัฒนาการทางภาษา และการคิด 4. การดูจากผลงานของเด็กที่รวบรวมไว้ เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

สรุปสาระสำคัญของหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ

1. ปรัชญา

ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา อย่างสมดุลต่อเนื่องพร้อมกันทุกด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความเหมาะสมกับวัย และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสจินตนาการ คิดสร้างสรรค์ ทดลองและคิดแก้ปัญหา

2. หลักการ

- 2.1 การเรียนรู้โดยผ่านการเล่น
- 2.2 ส่งเสริมทักษะการช่วยตนเอง
- 2.3 จัดประสบการณ์ให้มีความสมดุล และคำนึงถึงช่วงความสนใจของเด็ก (8-10 นาที)
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
- 2.5 ทำงานร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

3. จุดมุ่งหมาย

ให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้าน เต็มตามศักยภาพตามวัย

4. แนวการจัดประสบการณ์

จัดเป็นประสบการณ์ตรงให้เด็กเป็นผู้เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะหรืออำนวยความสะดวกให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

5. เนื้อหา

ครอบคลุม 9 เรื่องใหญ่ ๆ คือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียน บุคคลต่าง ๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสื่อสารและการคมนาคม และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

6. การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน

สามารถจัดได้หลายรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน โดยกำหนดระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในและนอกห้องเรียน

กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง กิจกรรมรายบุคคล กลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กริเริ่มและบุคลากรริเริ่ม

7. การจัดสภาพแวดล้อม

คำนึงถึงความปลอดภัยปลอดภัย มีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น ความสะดวกในการทำกิจกรรม ความพร้อมของอาคารสถานที่ ความเพียงพอเหมาะสม และบรรยากาศในการเรียนรู้

8. การประเมินพัฒนาการ

ประเมินพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้วยการสังเกตพฤติกรรม ดูผลงาน สนทนา ชักถาม

หน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในการนำหลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ไปใช้

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีลักษณะสมบูรณ์ในตัวเอง หลายสิ่งหลายอย่างที่ประกอบกันขึ้นเป็นโรงเรียน อันได้แก่ ตัวอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียน การสอน สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน วัสดุ ครุภัณฑ์ ครู นักเรียน ผู้บริหาร นักการภารโรง ผู้ปกครอง หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เช่น ห้องสมุด โครงการอาหารกลางวัน โครงการสุขภาพอนามัย การกีฬา และ สันทนาการ เป็นต้น โรงเรียนประถมศึกษาเป็นแหล่งที่เสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาการให้เด็กตั้งแต่ชั้นเด็กเล็กถึง 12 ปี โรงเรียนเป็นแหล่งสืบทอดวัฒนธรรม เป็นสถานที่ปลูกฝังคุณธรรม และเป็นสื่อสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงครอบครัวกับสังคมให้ประสานกัน (สมน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2530: 175)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็กในกลุ่มอายุ 3 - 6 ปี (สปช., 2540: คำนำ) การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ดำเนินการอยู่ไม่ใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับ การดำเนินการจัดการและการกำหนดจุดมุ่งหมายจึงต้องดำเนินการตามขอบเขตและนโยบายของรัฐ ซึ่งปรากฏจาก 3 แหล่ง คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมติคณะรัฐมนตรี (ชูลี ช่วยเอื้อ, 2533: 2) การที่โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติดำเนินการจัดการศึกษาและอบรมเลี้ยงดูเด็กวัย 3 ขวบ

เพิ่มขึ้นอีกกลุ่มหนึ่ง ก็เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (สพช., 2540: 1) ดังนั้น หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น กรมวิชาการ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำหลักสูตร และเอกสารคู่มือต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กตั้งแต่แรกเกิด- 6 ปี เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนต่าง ๆ เป็นไปในแนวทางเดียวกันและเพื่อให้บรรลุตามแนวนโยบายของชาติ

หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ทั้งหมดซึ่งเกิดขึ้นที่โรงเรียน ได้แก่ การเขียนแผน ประสบการณ์การเรียนรู้ สาระสำคัญที่บอกถึงหัวเรื่องของการเรียนรู้ และวิธีการนำเสนอเรื่องเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง (Brewer, 1995: 135) การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้บริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน และครูผู้สอน ซึ่งถือว่าการสอนนั้นเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นจึงขึ้นอยู่กับ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 148) โรงเรียนที่ต้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล เป็นเรื่องที่ยากและละเอียดอ่อน เพราะเป็นการดำเนินการศึกษาให้แก่เด็กที่ยังช่วยตนเองไม่ได้ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องจะต้องใช้ความพยายามในการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ปลูกฝังและส่งเสริมทักษะที่จำเป็นให้แก่เด็ก ตลอดจนทัศนคติและการกิจอื่น ๆ (แรมสมร อยู่สถาพร, 2531: 6) บทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียนคือ การสร้างสรรค์ให้เกิดการประสานงาน และร่วมมือกับชุมชน ต้องเสริมสร้างให้คนในสังคมเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการศึกษา ปรุมวัยเข้าใจจิตวิทยาผู้ปกครอง และพร้อมที่จะพัฒนาสู่คุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง (เบญจา แสงมลิ, 2540: 10)

ดังนั้น หน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการใช้หลักสูตรในโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร

การวางแผน การใช้ และการประเมินโปรแกรม เป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารระดับปรุมวัยผู้บริหารจะต้องตัดสินใจ หรือเลือกโปรแกรมและใช้โปรแกรมนั้นโดยการพิจารณาโปรแกรมให้เหมาะสม (Decker and Decker, 1992: 27)

Omstein and Hunkins (1993: 298-299) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ ต้องเป็นผลมาจากการวางแผนอย่างรอบคอบกระบวนการวางแผนต้องกล่าวถึงความต้องการที่จำเป็นและแหล่งทรัพยากรที่ขาดไม่ได้ในการทำให้บรรลุตามเจตนาธรรมณ์ ซึ่งเกี่ยวกับ

การกำหนดและตัดสินใจที่จะบริหารนโยบายที่จะควบคุมดูแลการปฏิบัติงาน การวางแผนจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดการสร้างและ/หรือเมื่อได้รับมอบ การวางแผนใช้หลักสูตรจะต้องมุ่งไปที่ 3 ปัจจัย ได้แก่

1. คน
2. โครงการ
3. กระบวนการ

Brewer (1995: 206) เสนอว่า การวางแผนหลักสูตรมักจะชี้เฉพาะเจาะจงขอบเขตของการเรียนรู้และความต่อเนื่องของการเกิดการเรียนรู้ มีลักษณะเหมือนกับการออกแบบงานศิลปะ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเป้าหมาย
2. วิเคราะห์สิ่งที่มีให้เลือก
3. เลือกเฟ้นโครงสร้างรูปแบบ
4. สร้างรูปแบบ
5. ประเมินรูปแบบ ซึ่งเป็นการวัดว่ามีคุณสมบัติถึงเกณฑ์ที่ตั้งใจไว้หรือไม่

ความเห็นของ Brewer สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ลันด์ ชรัมบารุง (2525: 199) ที่ว่า การวางแผนเป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทาง ทำให้งานเป็นระบบระเบียบ ผู้ปฏิบัติสามารถทราบเป้าหมายและทิศทางได้ นอกจากนี้ยังสามารถประเมินผลได้ว่างานนั้นสำเร็จตามที่วางแผนไว้หรือไม่ และการวางแผนหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารหลักสูตร ซึ่งเป็นระบบมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. ตัวป้อน (Input) ประกอบด้วย การวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนตามหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร โดยคำนึงถึงผู้เรียนหรือเด็กเป็นศูนย์กลาง
2. กระบวนการหรือตัวแปร (Process) ประกอบด้วย การดำเนินงาน กิจกรรม และบุคคลที่มีส่วนร่วมใน หลักสูตร ซึ่งเป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
3. ตัวตาม (Output) ผลของหลักสูตรจะออกมา 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่พึงประสงค์จะต้องคงไว้ และรูปแบบที่ไม่พึงประสงค์ จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่

หลักสูตรเป็นสิ่งช่วยครุคิดเกี่ยวกับเด็ก และการจัดประสบการณ์ การทำให้บรรลุเป้าหมายระยะยาวของหลักสูตรขึ้นอยู่กับ การวางแผนหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร หมายถึงถึง กิจกรรม วิธีการเรียนการสอน และวัสดุที่ใช้ เนื่องจากเด็กปฐมวัยเรียนรู้จากทุกประสบการณ์ หลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยจึงรวมถึง เทคนิคการสร้างระเบียบวินัย กิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมประจำวัน และคุณลักษณะอื่น ๆ ของเด็กแต่ละวันที่โรงเรียน (Decker and Decker, 1992: 266-267) ดังนั้น การวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้จึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญใน

การบริหารหลักสูตรระดับสถานศึกษาหรือโรงเรียน และเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้นำทางวิชาการของโรงเรียน เนื่องจากการวางแผนจะทำให้ผู้ร่วมงานทราบถึงการปฏิบัติงานที่จะส่งผลดีต่อความสำเร็จของการใช้หลักสูตร และสามารถประเมินตนเองในการปฏิบัติงานแต่ละหน้าที่ แต่ละขั้นตอนว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่อีกด้วย

2. การจัดเตรียมบุคลากร

บุคลากรในโรงเรียนมีความสำคัญ เพราะถึงแม้โรงเรียนจะมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ มีวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน มีงบประมาณ แต่ไม่มีบุคลากรที่มีคุณภาพหรือขาดสมรรถภาพ ขาดความรับผิดชอบ ขาดความร่วมมือในการทำงาน การจัดการศึกษาในระดับอนุบาลก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จก็ได้ (ชูลี ช่วยเอื้อ, 2533: 83) ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องพัฒนากระบวนการในการหาบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างเหมาะสม Click (1981: 88-89) เสนอว่า ในกรณีที่ต้องการบุคลากรใหม่หรือรับสมัครเพิ่ม ผู้บริหารจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งที่รับสมัคร โดยกำหนดคุณลักษณะพิเศษ ความสามารถที่ต้องการ งานที่ต้องควบคุมดูแล
2. ประกาศรับสมัครอย่างเป็นทางการ ซึ่งต้องเขียนอย่างกะทัดรัดชัดเจน ในเรื่องเกี่ยวกับชื่อโรงเรียน ที่อยู่ของโรงเรียน รายละเอียดเกี่ยวกับงานอย่างย่อ ๆ การตกลงเรื่องเวลา อัตราเงินเดือน คุณสมบัติ ชื่อและเบอร์โทรศัพท์ของบุคคลที่จะติดต่อ วิธีการรับสมัครและวันที่จะเริ่มต้นทำงาน
3. กระจายข่าวไปให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. การคัดเลือก จะต้องคัดเลือกบนพื้นฐานของคุณสมบัติที่เปิดรับสมัคร
5. การสัมภาษณ์ซึ่งการสัมภาษณ์ควรมีผู้สัมภาษณ์มากกว่า 1 คน และเปิดโอกาสให้ผู้สมัครได้ตามคำถามเกี่ยวกับตำแหน่งงานที่รับสมัคร
6. การประเมินผู้สมัคร จะต้องประเมินความเหมาะสมกับงานของผู้สมัครจาก ภูมิหลัง ประสบการณ์ การตอบข้อสัมภาษณ์ มารยาทและลักษณะท่าทางของผู้สมัคร
7. การประกาศผลไม่ควรเกินกว่า 2 สัปดาห์หลังจากการสัมภาษณ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 110-116) ได้กล่าวถึงบทบาทที่สำคัญของครูระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. บทบาทในการนำหลักสูตรประถมศึกษาไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การจัดประสบการณ์ โดยจะต้องตระหนักว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ และมีโอกาสริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมที่จัดต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพของเด็กแต่ละคน และการพัฒนาเด็กต้องพัฒนาเป็นองค์รวม

2. บทบาททั่วไป ได้แก่

2.1 บทบาทต่อเด็ก กล่าวคือ จัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่ดี จัดประสบการณ์และกิจกรรมให้เหมาะสมแก่วัยของเด็ก โดยศึกษาทำความเข้าใจจากหลักสูตร จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์ประกอบการจัดประสบการณ์ให้พอเพียง ประเมินพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน จัดทำงานธุรการชั้นเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

2.2 บทบาทต่อผู้ปกครอง กล่าวคือ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองเชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เพื่อให้การพัฒนาเด็ก เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก และถูกต้องตามหลักวิชาการ ครูและพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องทำงานร่วมกัน ประชาสัมพันธ์ และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ ครูปฐมวัยต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทการเล่น จะต้องทำความเข้าใจทฤษฎีการเล่นใหม่ ๆ มีความเข้าใจวิธีการที่เด็กจะได้ประโยชน์และเรียนรู้จากการเล่น และสามารถสนับสนุนให้เด็กมีระดับพัฒนาการจากวัยเตาะแตะไปสู่วัยอนุบาล (Billman and Sherman, 1996: 101) สำหรับครูหรือผู้ดูแลเด็กวัย 3 ขวบ จะต้องเป็นทั้งครูและพ่อแม่ของเด็กด้วย เนื่องจากพฤติกรรมของครูมีผลอย่างลึกซึ้งโดยตรงต่อพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีผลต่อการเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคมที่เขาเกิด หรือไม่ (Swaminathan, 1989: 95)

การจัดบุคลากร เพื่อให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุผลสมความมุ่งหมาย โรงเรียนควรพิจารณาอบงานที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ ความสามารถและความสนใจของบุคลากร นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนให้บุคลากรทั้งหลายได้พัฒนาความรู้ ความสามารถในด้านที่ตนได้รับมอบหมาย เช่น การเปิดโอกาสให้เข้าร่วมประชุมสัมมนา เข้าฟังปาฐกถา เข้าร่วมการอภิปรายในสาขาที่เกี่ยวข้องตามโอกาสและเวลาอันสมควร ตลอดจนการส่งเสริมให้ศึกษาต่อเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ หรือเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ หรือตามให้ทันกับความก้าวหน้าของวิทยาการในสาขาของตน โรงเรียนควรให้สวัสดิการและความสะดวกต่าง ๆ ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้บุคลากรทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถและสมัครใจ (กาญจนา คุณารักษ์, 2527: 118) เนื่องจากคุณภาพของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของหลักสูตรระดับอนุบาลศึกษา จากการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมบุคลากรเรื่องการพัฒนาเด็ก หรือการศึกษาอนุบาล มีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นแก่เด็ก เช่นทำให้เด็กมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ดีขึ้น และพัฒนาทางภาษาและสติปัญญาดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2535: 15)

ดังนั้นการจัดบุคลากรในโรงเรียน ควรจัดให้เหมาะสมโดยเฉพาะครูผู้สอนชั้น
อนุบาล 3 ขวบ ผู้บริหารควรสำรวจและศึกษาความสามารถ ความถนัด บุคลิก อุปนิสัย การเอาใจ
ใส่และความรักเด็ก นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนยังต้องตรวจสอบและแนะนำการปฏิบัติงานอย่าง
สม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3. การจัดบริการเอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือ คู่มือครู วัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ
ก็เพื่อให้ครูเห็นความจำเป็นในการเตรียมการสอน และยังมีความมุ่งหวังในเรื่องของการสื่อความ
เข้าใจ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหารการศึกษาในระดับต่าง ๆ ครูใหญ่
ศึกษานิเทศก์ ครู พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียน ฯลฯ ได้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เห็นเป้าหมาย
ของการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นอันจะส่งผลต่อเนื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน การ
นิเทศการศึกษา ความร่วมมือ และการช่วยเหลือกันในรูปแบบต่าง ๆ (สุนน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์
จิตระดับ, 2531: 154)

นอกจากนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2531: 155-168) ได้ระบุ
ไว้ว่า เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรทุกประเภท มีดังนี้

1. หลักสูตรแม่บท ในหลักสูตรจะประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง
เนื้อหา การเรียนการสอน เวลาเรียน การวัดผลและประเมินผล และการติดตามผล
2. คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นควบคู่กับหลักสูตรแม่บทเพื่อใช้
ประกอบกัน และยังใช้เป็นเอกสารสำคัญในการชี้แจง ขยายความเพิ่มเติมแนวทางการปฏิบัติ
สำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการอบรมครูให้มีความเข้าใจเบื้องต้น
เกี่ยวกับหลักสูตร จุดหมาย โครงสร้าง วิชเรียน และอื่น ๆ นอกจากนี้หนังสือคู่มือการใช้หลักสูตร
ยังได้มีการอธิบายสาระสำคัญ ความหมายของคำใหม่ ๆ การจัดตารางโปรแกรมการฝึกอบรม วิธี
การนิเทศการติดตามผล ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร ครูใหญ่ ครูประจำการในการนำหลักสูตรไป
ใช้ในโรงเรียน การจัดเตรียมโรงเรียน การจัดกิจกรรมและบริการที่จำเป็น และรวมถึงแนวทางการ
ตอบปัญหาและข้ออุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เป็นต้น
3. แผนการสอน เป็นเอกสารที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางของการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนเป็นข้อกำหนดและวิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครูใช้สอน จะมี
รายละเอียดเพิ่มเติมในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคิดรวบยอด จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม
เวลา สื่อการสอน การวัดและประเมินผล และอื่น ๆ

4. คู่มือครู เป็นเอกสารที่มีจำนวนมากซึ่งสร้างขึ้นในลักษณะของหลักการแนวคิด และวิธีการเดียวกันกับแผนการสอน เป็นหนังสือที่ครูจำเป็นต้องอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และจัดทำขึ้นใหม่เช่นเดียวกัน

5. ระเบียบการวัดผล เป็นเอกสารที่ทำความเข้าใจและเสนอแนะแนวทางในการ ประเมินผลการเรียนการสอนในหลาย ๆ ลักษณะ

สำหรับการจัดทำเอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรจำเป็นต้องใช้เวลาในการอ่าน การศึกษาค้นคว้า เข้ารับการฝึกอบรม การลงมือปฏิบัติจริง การทดลองใช้ และอื่น ๆ แต่เมื่อลงไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน ในห้องเรียนแล้วครูกับนักเรียนจะเป็นผู้ใช้ ผู้กำหนด ผู้ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ (สุนน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ, 2531: 154) ซึ่งในประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่มาก เนื่องจากผู้พัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นยังไม่ทราบ หลักการ และวิธีการอันถูกต้องในการทำประมวลการสอน โครงการสอน และบันทึกการสอน นอกจากนี้ยังขาดทุนทรัพย์ที่จะจัดทำหรือพิมพ์เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรให้เพียงพอ กับจำนวนครูผู้สอน (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 151-152)

4. การจัดสื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ สามารถส่งเสริม หรือหยุดยั้ง การพัฒนาของเด็กได้ (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, ม.ป.ป.: 76) สื่อ วัสดุครุภัณฑ์ เป็นปัจจัยที่จำเป็นมากปัจจัยหนึ่งในการ ดำเนินงานการจัดอนุบาล 3 ขวบ เพราะเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการใช้สอย การเสริมสร้างพัฒนาการของ เด็ก ดังนั้น โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญในการเลือกและจัดหาสื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สปช., 2540: 10) และผู้ดูแลเด็กควรมีความรู้เกี่ยวกับ การเลือกซื้อสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ของเล่นประเภทต่างๆ วิธีการจัดวาง และจัดเนื้อที่ในสภาพ แวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, ม.ป.ป.: 55)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 60) ได้เสนอวิธีการเลือกสื่อไว้ดังนี้

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่หรือสถาน ภาของโรงเรียน
4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อนแสง

7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึก และส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 82) ระบุว่า การเลือกสื่อ วัสดุครุภัณฑ์นั้นไม่จำเป็นจะต้องเลือกสิ่งที่มีราคาแพงควรเป็นสิ่งที่หาง่ายในท้องถิ่น และควรพิจารณารายละเอียดในเรื่องต่อไปนี้

1. ใช้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน
2. มีความเหมาะสมกับขนาดและวัยของเด็ก
3. มีคุณภาพดี และราคาถูก
4. มีความแข็งแรง ทนทาน ปลอดภัย
5. ใช้ประโยชน์ได้หลายครั้งหลายโอกาส
6. ดึงดูดความสนใจของเด็ก

การจัดหาสื่อ วัสดุครุภัณฑ์สำหรับเด็กวัย 3 ขวบ นอกจากต้องคำนึงถึงหลักการดังกล่าวข้างต้นแล้ว สปช. (2540: 11-12) เสนอแนะว่า บุคลากรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเตรียมสิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดห้องเรียนเพื่อการศึกษาอบรมเลี้ยงดู รวมถึงการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนด้วย เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการเคลื่อนไหวและการออกกำลังกาย ผู้เกี่ยวข้องจึงควรจัดหา จัดเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

1. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน มีดังนี้
 - 1.1 สัญลักษณ์ที่แสดงถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
 - 1.2 ตู้หรือชั้นวางอุปกรณ์ ต้องมีจำนวนเพียงพอ และอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี เคลื่อนย้ายสะดวก และมีขนาดเหมาะสมกับเด็ก
 - 1.3 กระดานขนาดใหญ่เพียงพอที่จะเห็นเงาได้เต็มตัว
 - 1.4 ขอบเล่นและสื่อเสริมพัฒนาการเพื่อจัดมุมในห้องเรียน
 - 1.5 ป้ายนิเทศ ขนาดพอเหมาะที่จะใช้ติดผลงานของเด็ก และติดตั้งในระดับสายตาของเด็ก และสามารถมองเห็นได้ง่าย
 - 1.6 ที่เก็บผลงานและที่เก็บเครื่องใช้ประจำตัวเด็ก
 - 1.7 โต๊ะ เก้าอี้สำหรับครู
 - 1.8 โต๊ะ เก้าอี้สำหรับเด็ก ควรเลือกแบบที่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมกลุ่ม
 - 1.9 ที่ซังน้ำหนัก และวัดส่วนสูง อย่างน้อย 1 ชุด

- 1.10 ภาชนะสำหรับใส่น้ำดื่ม และน้ำใช้
- 1.11 เครื่องนอน คือ ที่รองนอนและหมอนต้องมีครบทุกคนและไม่ใช้ร่วมกัน
- 1.12 เครื่องใช้ประจำตัวเด็ก เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน หวี แป้ง ผ้าเช็ดหน้า และ ผ้าเช็ดมือ ฯลฯ
- 1.13 อุปกรณ์รักษาความสะอาด เช่น ไม้กวาด ถังขยะ ฯลฯ
- 2. สื่อ เครื่องเล่น วัสดุครุภัณฑ์นอกห้องเรียน
 - 2.1 เครื่องเล่นสนาม เช่น ชิงช้า ราวไต่ ไม้ลิ้น กระดานทรงตัว ถ้ำลอด ฯลฯ
อาจจัดซื้อหรือจัดทำโดยตัดแปลงจากวัสดุในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ
 - 2.2 เครื่องเล่นอื่น ๆ เช่น
 - 2.2.1 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น จักรยานสามล้อ รถลาก ฯลฯ
 - 2.2.2 บ่อทราย และเครื่องเล่นทราย เช่น ที่ตักทราย ขวดพลาสติกขนาดต่าง ๆ ถ้วยน้ำพลาสติก กรวย กะลามะพร้าว วัสดุท้องถิ่นอื่น ๆ
 - 2.2.3 ที่เล่นน้ำ อาจเป็นอ่างหรือภาชนะอื่น และอุปกรณ์สำหรับเล่นน้ำ เช่น ที่ตักน้ำ อาจเป็นกะลามะพร้าว หรือวัสดุที่ไม่มีเหลี่ยมคม กรวย เกล็ดสับ หลอดกาแฟ เสื้อคลุมหรือผ้ากันเปื้อน หรือพลาสติกสำหรับสวมกันเปื้อน ฯลฯ
 - 2.2.4 บ้านจำลองในสนาม อาจสร้างด้วยเศษไม้ ไม้ไผ่ ไม้เก่า หลังคามุงแฝกหรือมุงจากตามสภาพท้องถิ่น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 60) ได้เสนอวิธีการจัดหาสื่อต่าง ๆ

ไว้ดังนี้

1. จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของโรงเรียนของรัฐบาล หรือโรงเรียนเอกชน ฯลฯ
2. จัดซื้อสื่อ และเครื่องเล่น โดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางโรงเรียนสามารถจัดสรรให้ และสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์
3. ผลิตสื่อและเครื่องเล่นขึ้นใช้เอง โดยใช้วัสดุที่ปลอดภัยและหาง่ายเป็นพิเศษ วัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระดาษแข็งจากลังกระดาษ รูปภาพจากแผ่นป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น

5. การจัดอาคารสถานที่และการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่น

สุมน อมรวิวัฒน์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2530: 182) เสนอว่า การจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมควรยึดตามแนวดังนี้

1. เหมาะสมกับวัย และส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็ก
2. อำนวยความสะดวกต่อการเคลื่อนไหว และมีความคล่องตัว เหมาะสมกับสัดส่วนจำนวนเด็ก
3. สามารถปรับปรุงใช้ทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการแสดงออกของเด็กได้เป็นอย่างดี
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่นักเรียน
5. มีสุนทรียภาพ นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับความงดงามของธรรมชาติ เท่าที่จะสามารถปรับปรุงได้
6. มีความปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง
7. สนองปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์การศึกษาแก่เด็ก
8. ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยในการจัด
9. มีการลงทุนอย่างประหยัด และใช้ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 6-8) เสนอว่า การจัดอาคารสถานที่เพื่อใช้เป็นห้องเรียน ห้องประกอบ และการจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สำหรับชั้นอนุบาล 3 ขวบ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมดังนี้

1. อาคารเรียน

ต้องเป็นอาคารตามมาตรฐานระดับก่อนประถมศึกษาตามที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด ควรเป็นอาคารชั้นเดียว กรณีที่เป็นอาคารหลายชั้น ห้องเรียนชั้นอนุบาล 3 ขวบ ควรอยู่ชั้นล่าง พร้อมทั้งมีมาตรการป้องกันอัคคีภัย อุบัติภัย และความปลอดภัยอื่น ๆ เช่น การบินป้ายหน้าต่างระเบียง ฯลฯ

2. ห้องเรียน

ห้องเรียนแต่ละห้องควรมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 48 ตารางเมตร มีหน้าต่างเพียงพอ ภายในแต่ละห้องเรียนควรมีห้องส้วมอย่างน้อย จำนวน 1 ที่ อ่างล้างมือจำนวน 1 ที่

3. ห้องประกอบ

ห้องประกอบที่จำเป็นต้องมี ได้แก่

- 3.1 ห้องน้ำห้องส้วม ในกรณีที่ไม่สามารถจัดห้องน้ำห้องส้วมให้อยู่ในห้องเรียนได้ ก็ควรจัดให้อยู่ใกล้ห้องเรียน ขนาดโถส้วมต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก

อายุ 3-4 ปี และมีระดับเสมอพื้น ถ้าเป็นโถแบบชักโครกเมื่อเด็กนั่งแล้ว ต้องให้เท้าแตะพื้น มีอ่างล้างมือ และที่สำหรับอาบน้ำเด็ก

3.2 ห้องพยาบาล ควรอยู่ใกล้ห้องเรียน ขนาดของห้องกว้างพอที่จะตั้งเตียง พยาบาลได้ มีเวชภัณฑ์ที่จำเป็นพอเพียง หรือถ้าไม่สามารถจัดเป็นห้อง พยาบาลได้ก็ควรจัดเป็นมุมพยาบาล มีเตียงพยาบาล และเวชภัณฑ์พร้อม

3.3 ห้องนอน ห้องนอนสำหรับเด็กควรมีสัดส่วนพื้นที่ต่อเด็กไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อคน หรืออาจใช้ห้องเรียนเป็นห้องนอนด้วยก็ได้ แต่ต้องจัด ให้มีเครื่องนอนด้วย

3.4 ห้องรับประทานอาหาร มีพื้นที่เพียงพอกับจำนวนเด็กและอุปกรณ์เครื่อง ใช้ที่สะอาด มีขนาดเหมาะสมกับเด็ก หรือจะใช้ห้องเรียนเป็นที่รับประทานอาหารก็ได้

4. สนามเด็กเล่น

มีบริเวณสำหรับเล่นที่ปลอดภัย มีไม้ดอกไม้ประดับ และมีต้นไม้ให้ร่มเงาพอ เหมาะกับบริเวณที่เด็กจะได้รับแสงแดด ควรมีสวนและเครื่องเล่นสนามที่มีขนาดเหมาะสมกับวัย เด็กและเป็นเครื่องเล่นที่มีประโยชน์ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ เช่น จักรยานสามล้อ ลูกบอล ฯลฯ มี สื่ออุปกรณ์อื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความคิดสร้างสรรค์ เช่น ที่เล่นน้ำ ที่เล่นทราย ฯลฯ

Day (1983: 13-16) เสนอว่า ในการชั้นเรียนเด็กระดับอนุบาล ควรมีมุมดังนี้

1. มุมบ้าน มุมนี้ควรมีส่วนที่เป็นการข่ห้องครัว มีโต๊ะเก้าอี้ขนาดสำหรับเด็ก การเล่นในเรื่องอาหาร (เช่น มีอาหารพลาสติก กล่องบรรจุอาหารว่างๆ) เครื่องมือเครื่องใช้ ตุ๊กตาเด็ก เตียงตุ๊กตา และอื่น ๆ (มุมนี้อาจจะเพิ่มเติมมุมแต่งตัว ซึ่งมีเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายเก๋ ราวเท้า และหมวกหลาย ๆ แบบ หมวกควรมีลักษณะที่เด็กสามารถนำมาเล่นได้หลาย ๆ อาชีพ)

2. มุมบล็อก มุมนี้ควรมีบล็อกขนาดต่าง ๆ บล็อกตัวอักษร และอื่น ๆ ที่มี ขนาดและสีสันทันเหมาะสม (ในมุมนี้อาจมีของเล่นประเภทสัตว์และคน สำหรับใช้ในการเคลื่อนไหว าระหว่างบล็อกที่เด็กสร้าง

3. มุมเกมต่าง ๆ มุมนี้มีรูปภาพตัดต่อ ชุดปริศนา การต่อตัวอักษร การเล่นเกม ของเล่น เกมเกี่ยวกับตัวเลข และของเล่นซึ่งมีส่วนประกอบพอดี เพื่อเตรียมให้เด็กได้ฝึกกล้ามเนื้อ ในการจับ ดึง ผลัก และกำ

4. มุมดนตรี มุมนี้ควรจะปราศจากสิ่งรบกวน เป็นที่ที่สบาย ๆ พร้อมด้วยหูฟัง เพื่อการฟังจากแผ่นเสียง นิตาน กิจกรรมการบันทึกหรือดนตรี อย่างเงียบๆ ควรจะมีเครื่องดนตรี สำหรับเล่นตามจังหวะดนตรี หรือให้เด็กได้สร้างดนตรีของเขาเอง ครูจะต้องเตรียมให้การแนะนำ ให้มากในมุมนี้เพื่อให้แน่ใจว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นปราศจากสิ่งรบกวนจากกิจกรรมที่มีเสียง (กิจกรรม

สงบอาจจะรวมถึงการฟังหูฟัง ส่วนกิจกรรมที่มีเสียงอาจจะรวมถึงดนตรีและจังหวะประกอบ การเต้น หรือการเล่นอุปกรณ์ประกอบจังหวะ)

5. มุมหนังสือ มุมนี้ควรเป็นมุมที่สบาย ๆ อบอุ่น พร้อมกับมีหนังสือที่เด็กสามารถอ่านได้จำนวนมาก รวมถึงรูปภาพและหนังสือง่าย ๆ ทั้งปกแข็ง ปกอ่อน หนังสือที่ใช้อ่านและใช้ทำ หนังสือสนุก ๆ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือที่มีเสียง และรายการสินค้า มุมนี้อาจจะมีหมอนขนาดใหญ่หรือเก้าอี้ไฟฟ้าถ้าสามารถหาได้ บรรยากาศควรจะเงียบ สบาย ๆ เหมาะสำหรับการตั้งอกตั้งใจและการคิด

มุมต่าง ๆ ดังกล่าวนี ควรจัดเตรียมไว้ในตอนต้นปี และต่อจากนั้นทั้งครูและเด็กควรจัดมุมอื่น ๆ ตามที่ต้องการและเหมาะสมกับการสำรวจในการเรียนรู้ โดยจัดมุมในพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กได้เล่นแบบต่าง ๆ จากการเล่นคนเดียวไปสู่การเล่นเป็นกลุ่มเล็กและการเล่นด้วยกัน

6. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

บทบาทสำคัญของการนิเทศ คือ การส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ เป็นไปตามหลักการ และเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งเน้นหนักในเรื่อง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน (สมเกียรติ ชอบผล, 2536: 6) การนิเทศการศึกษาในระดับอนุบาลศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศ ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์จังหวัดหรือศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้นิเทศก์ของศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ผู้บริหาร และผู้รับการนิเทศ ซึ่งได้แก่ครู เพื่อให้ได้มาซึ่งความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก อันเป็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา (สพช., 2530: 85) จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างบุคคลในโรงเรียน และระหว่างบุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การนิเทศที่มีการริเริ่มและจัดดำเนินการโดยบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยจัดตามความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษานั้น ๆ และมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากร อันจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เรียกว่า การนิเทศภายในโรงเรียน (สุภากร ราชากรกิจ, 2536: 58) ส่วนการนิเทศที่มีลักษณะของการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศก์ภายนอกโรงเรียนกับผู้รับการนิเทศก์ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เรียกว่า การนิเทศภายนอก (สมเกียรติ ชอบผล, 2536: 21)

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535: 15-19) ระบุว่า บุคลากรและผู้บริหารโรงเรียนควรมีการปรึกษาหารือ หรือจัดประชุมร่วมกันเสมอ การประชุมจะช่วยให้บุคลากรได้วางแผนปฏิบัติงาน วางแผนสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล และร่วมกันแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน เนื่องจากคุณภาพของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของหลักสูตร อนุบาลศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530: 85) ได้ระบุว่า กิจกรรมการนิเทศที่ควรนำมาใช้ ในการนิเทศการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา คือ การประชุมนิเทศ การสังเกตการสอน การสาธิตการสอน การศึกษานอกสถานที่ การบรรยายและปาฐกถา และการแจกเอกสาร ซึ่งใกล้เคียงกับความคิดเห็นของ สมเกียรติ ชอบผล (2536: 6) ที่ว่า กิจกรรมหลักของการนิเทศเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน คือ การอบรม การประชุมสัมมนา การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน และการเผยแพร่นวัตกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัด และกรมวิชาการ เป็นต้น และผุสดี กุญอินทร์ (2536: 135) ให้ความเห็นว่าการนิเทศการสอนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือการนิเทศรายบุคคล และการนิเทศเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. การนิเทศรายบุคคล ได้แก่ การเยี่ยมชั้นเรียน การสาธิตการสอน การให้คำปรึกษา และการให้ผู้สอนประเมินตนเอง
2. การนิเทศเป็นกลุ่ม ได้แก่ การประชุม การอบรม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน การให้บริการทางวิชาการ เช่น การให้ข้อมูล การทำเอกสารเผยแพร่ การจัดศูนย์วิชาการ การศึกษาดูงาน และการร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้

การนิเทศเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครู ในการพัฒนาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน กิจกรรมการนิเทศจะเป็นทั้งการจัดการกระทำเพื่อการศึกษาหารือและการสร้างเสริมความรู้แก่ครูผู้รับผิดชอบการนิเทศ (ธูปทอง ศรีทองท้วม, 2540: 20)

7. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

ถึงแม้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะมี ประสบการณ์ในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา แต่การจัดอนุบาล 3 ขวบ มีความแตกต่างจากการศึกษาระดับอื่นเป็นอย่างมากทั้งนี้เพราะเด็กวัย 3 ขวบ มีพัฒนาการ วุฒิภาวะ การรับรู้ ความต้องการ ตลอดจนความสนใจแตกต่างจากเด็กวัย 4-6 ขวบ ดังนั้น การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองและชุมชนจึงถือเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

(2540: 20-22) แนะนำว่า โรงเรียนมีวิธีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีระหว่างบ้าน ชุมชนและโรงเรียน ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายนิเทศ จดหมายข่าว หรือ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่สามารถจัดทำได้ตามศักยภาพของโรงเรียน
2. สื่อกิจกรรม ได้แก่ จัดการประชุม ปฐมนิเทศก่อนเด็กมาโรงเรียน ประชุมผู้ปกครองทุกภาคเรียน เยี่ยมบ้านเด็ก จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมชมห้องเรียน
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์ โทรสาร หรือสื่ออื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน
4. สื่อบุคคล ได้แก่ เด็กและบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในและนอกโรงเรียน ใช้หลักการสื่อสารสองทาง และ การปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 104-106) เสนอรูปแบบการสร้างสายสัมพันธ์โรงเรียน บ้าน และชุมชนไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น จดหมายข่าว แผ่นพับ โบว์กันติก เป็นต้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ การเยี่ยมบ้านเด็ก การเยี่ยมชมโรงเรียนของผู้ปกครองและชุมชน การใช้การโทรศัพท์ การจัดมุมผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครอง การจัดงานชุมชนรื่นเริงมีการแสดงของเด็ก และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

วิธีที่จะได้การสื่อสารที่มีความจริงใจและเป็นที่ยอมรับสามารถเกิดขึ้นอย่างง่ายดาย เช่น ในการประชุมเชิงวิชาการของครูและพ่อแม่ในการร่วมกันประเมินความก้าวหน้าของเด็กขณะอยู่ที่โรงเรียน และการแสดงความคาดหวังอย่างเปิดเผยของทั้งครูและพ่อแม่เรื่องความต้องการของเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่พ่อแม่ครูและเด็กต้องทำงานร่วมกันโดยตลอด ด้วยความรู้สึกและทัศนคติที่ตรงไปตรงมาและซื่อสัตย์ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะต้องเผชิญหน้ากับความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน และความรู้สึกวิตกกังวล ความรู้สึกไม่เป็นมิตร และความผิดหวัง แต่ความเข้าใจ การยอมรับ และการแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกที่จริงใจต่อกัน อาจจะทำให้ได้โดยการที่ครูโทรศัพท์ไปหาพ่อแม่เพื่อรายงานการเจริญเติบโต หรือความสำเร็จของเด็กเพื่อขอข้อคิดเห็นของพ่อแม่ หรือเพื่อขอความช่วยเหลือเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน (Fortson and Reiff, 1995: 368-369)

8. การใช้เอกสารหลักสูตร

เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรเป็นผลมาจากการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ประกอบด้วยประมวลการสอน และโครงการสอน ซึ่งเอกสารทั้งสองนี้จะช่วยขยายความและเนื้อหาของหลักสูตร ให้กระจ่างมากขึ้นตามลำดับ แต่เมื่อครูจะลงมือสอนจริงอาจจะต้องทำแผนการสอน เพื่อเป็นแนวทางการสอนที่มีความละเอียดพอ (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 152) แต่สิ่งที่จำเป็นและสำคัญที่ครูทุกคนต้องทำร่วมกันก็คือ การศึกษา การอ่าน การทำความเข้าใจให้ถ่องแท้กับเอกสารหลักสูตรทุกประเภท (สุนน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2531: 155) เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตร จึงเป็นตัวกลางที่สำคัญที่นำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผล การนำหลักสูตรมาสู่ชั้นเรียนนั้น สามารถดำเนินการด้วยเอกสารหลักสูตร (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 164)

9. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ นอกจากการศึกษาเอกสารหลักสูตร และการเตรียมการสอนที่ดีแล้ว ขั้นตอนที่สำคัญที่สุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่ครูใหญ่ ครู นักเรียน และบุคลากรอื่นของโรงเรียน (สุนน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิตระดับ, 2530: 179) การจัดกิจกรรมให้กับเด็กวัย 3-4 ขวบ ครูจะต้องเข้าใจลักษณะของเด็กกว่าเด็กมีช่วงความสนใจที่สั้น ขาดทักษะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ การทำงานประสานสัมพันธ์ของอวัยวะต่าง ๆ ยังไม่ดี โดยเฉพาะการใช้กล้ามเนื้อมือและตา ยังควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ เด็ก ๆ จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากการกระทำโดยลงมือปฏิบัติกับสื่อวัสดุให้ได้เกิดประสบการณ์ตรง และต้องทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จนเกิดความคล่องแคล่ว และชำนาญ กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กวัยนี้จึงต้องเป็นกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้ลงมือทำ ได้สัมผัสสื่อจริง ได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ได้ดู ฟัง ตมกลิ่น ชิม สัมผัส เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีและจดจำประสบการณ์เหล่านั้นได้ และจากความรู้เดิมนี้เด็กจะอาศัยเป็นพื้นฐานในการที่จะพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ในสิ่งใหม่ต่อไป (วัฒนา ปุญญฤทธิ์ และคณะ, 2541: 1)

ครูต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ หรือ กิจกรรมให้เด็กพัฒนาครบทุกด้าน ตามจุดมุ่งหมาย สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 55-58) เสนอหลักการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการ ให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านการเล่นทั้งในและนอกห้องเรียน คำนึงถึงช่วงความสนใจ เด็กวัย 3 ขวบ มีช่วงความสนใจ

- ประมาณ 8 นาที กิจกรรมที่ใช้ความคิดจึงควรใช้เวลาสั้น กิจกรรมสนุกสนาน ควรใช้เวลานาน
2. กิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้เด็กเลือกทำตามความสามารถและความต้องการของเด็ก
 3. กิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การทดลอง ฟังนิทานและเพลง การเคลื่อนไหว และจังหวะ ทักษะศึกษา ฯลฯ
 4. กิจกรรมที่สมดุล
 - 4.1 พัฒนาทุกด้านไปด้วยกันโดยองค์รวม
 - 4.2 กิจกรรมในและนอกห้องเรียน
 - 4.3 กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก
 - 4.4 กิจกรรมรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: 16-17) ระบุว่า ครู ต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน ตามจุดมุ่งหมายที่ หลักสูตรกำหนด และได้เสนอตัวอย่างการจัดกิจกรรม ที่สามารถเลือกจัดได้ตามความเหมาะสม และเป็นไปตามหลักพัฒนาการของเด็กวัย 3 ขวบ ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ เช่น การฝึกพื้นฐานการเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวแสดงความรู้สึกตามจังหวะและจินตนาการ ฯลฯ
2. กิจกรรมกลุ่มใหญ่ ได้แก่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างครูกับเด็กทุกคนในเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือเหตุการณ์ที่เด็กสนใจ หรือมีความหมายต่อเด็ก
3. กิจกรรมการเล่นอิสระในห้องเรียน ได้แก่ เล่นตามมุมประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหนังสือ ฯลฯ ทำกิจกรรมศิลปะ เช่น เขียนภาพ ระบายสี ฉีก ตัด ปะ ฯลฯ ทำกิจกรรมในกลุ่มย่อยประมาณ 2-5 คน ร่วมกับครู เช่น ประกอบอาหาร เล่นเกมการศึกษา ฯลฯ
4. กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง เป็นการให้โอกาสเด็กได้วิ่งเล่นอิสระ ได้แก่ การวิ่งเล่นในสนามเด็กเล่น หรือเล่นเครื่องเล่นสนามประเภทลากจูง ผลัก เล่นทราย เล่นน้ำ ซักจักรยานสามล้อ ขุดคุ้ยดิน สำรวจตามสมุนทุมพุ่มไม้ ฯลฯ
5. กิจกรรมนิทาน/เพลง เช่น เล่าและอ่านนิทานให้เด็กฟัง ร้องเพลง พูดคำกลอน คำคล้องจอง เล่นกับนิ้วมือ ฯลฯ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 45-46) ได้เสนอหลักการจัดตาราง
กิจกรรมประจำวันไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมในแต่ละวันให้ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านไปพร้อม ๆ กันอย่าง
เหมาะสม
2. จัดกิจกรรมให้มีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
กิจกรรมที่สงบและเคลื่อนไหว กิจกรรมที่ใช้ความคิดและกิจกรรมที่ผ่อนคลาย
3. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เช่น
 - กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ควรใช้เวลา
ประมาณ 15-20 นาที
 - กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลาง
แจ้ง ควรใช้เวลาประมาณ 30-60 นาที
4. คำนึงถึงการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กได้พัฒนาลักษณะ
นิสัยและการใช้ชีวิตประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ
เหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน

10. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรม
การเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน เป็นกิจกรรมที่
ส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เป็นประสบการณ์ที่จัดนอกชั้นเรียนปกติ หรือเป็น
กิจกรรมนอกโรงเรียน อาจเป็นกิจกรรมการออกค่าย การตั้งชมรม กิจกรรมการกีฬา และกิจกรรม
อื่น ๆ ที่มีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้การ
เรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุผลสมบูรณ์ กิจกรรมที่ไม่มีการบังคับให้นักเรียนเข้าร่วม แต่ให้เข้า
ร่วมด้วยความเต็มใจและอาสาสมัครตามความสนใจ และกิจกรรมนั้น ๆ จะไม่มีผลต่อการเรียนจบ
หลักสูตรของนักเรียน (กาญจนา คุณารักษ์, 2527: 343) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความ
สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน เพราะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ
ให้แก่นักเรียนรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างให้การ
เรียนรู้ตามหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น (ไพโรจน์ นาคะสุวรรณ และ วันนอร์ มะทา, 2528: 5)

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการ
เรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม กิจกรรมที่จัดมุ่งเน้นให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต
คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยการ

จัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ เป็นต้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 36-38) มีข้อเสนอแนะในการจัดดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและมีโอกาสค้นพบด้วยตนเอง ให้มากที่สุด
2. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนครู เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ ฯลฯ จะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานมากยิ่งขึ้น
3. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรม หรือหลังจากทำกิจกรรมแล้ว ควรใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิด
4. ครูควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็ก และให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด
5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

1.1. การใช้สื่อ เครื่องเล่น และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 6) ได้เสนอขั้นตอนในการดำเนินการใช้สื่อสำหรับเด็กวัย 3-6 ปี ไว้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมก่อนใช้สื่อ มีขั้นตอน คือ

1.1 เตรียมตัวครู

- ศึกษาจุดมุ่งหมายและวางแผนการจัดกิจกรรม
- เตรียมจัดหาสื่อและศึกษาวิธีการใช้สื่อ
- เตรียมสื่อและวัสดุอื่น ๆ ที่ต้องใช้ร่วมกัน
- ทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริง

1.2 เตรียมตัวเด็ก

- ศึกษาความรู้พื้นฐานของเด็กให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน
- ได้รับความสนใจให้เด็ก โดยใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน
- ให้เด็กมีความรับผิดชอบ รู้จักใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช่ทำลาย เล่นแล้วเก็บที่

1.3 เตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

- จัดลำดับการใช้สื่อ เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้
- ตรวจสอบและเตรียมเครื่องมือให้พร้อม
- เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับสื่อ

2. การนำเสนอสื่อเพื่อให้บรรลุผล ควรปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 สร้างความพอใจและเร้าความสนใจให้เด็กก่อนจัดกิจกรรมทุกครั้ง
 - 2.2 ไม่ควรให้เด็กเห็นสื่อหลาย ๆ ชนิดพร้อม ๆ กัน
 - 2.3 ครูควรยืนด้านข้างหรือด้านหลังของสื่อที่ใช้กับเด็ก
 - 2.4 เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมใช้สื่อ

12. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเป็นการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของเด็ก เป็นการประเมินความสามารถของเด็กในการแสดงพฤติกรรม เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดกิจกรรมเสริมให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ครูสามารถประเมินพัฒนาการเด็กด้วยการสังเกตจากการสนทนา สัมภาษณ์หรือพิจารณาจากผลงานของเด็ก การประเมินพัฒนาการที่แม่นยำที่สุด ครูต้องสังเกตและบันทึกพฤติกรรมความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน และต้องตระหนักว่าการประเมินมิได้ทำเพื่อการนำผลมาตัดสินการเลื่อนชั้นของเด็ก (สปช., 2540: 18) กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 68-69) ได้ระบุขั้นตอนการประเมินพัฒนาการไว้ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน
2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และประเมินพัฒนาการ
3. ดำเนินการประเมินพัฒนาการ โดยศึกษาคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด
4. ประเมินและสรุป ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ ผลการประเมิน การตีความหมาย และการตัดสินคุณค่า
5. รายงานผล
6. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

Bredenkamp and Copple (1997: 21) เสนอว่า การประเมินผลเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้องเป็นสิ่งที่ยาก เนื่องจากพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่สม่ำเสมอเป็นช่วง ๆ และถูกตรึงไว้กับบริบทของวัฒนธรรมและภาษาที่เฉพาะ การประเมินพัฒนาการที่เหมาะสมควรปฏิบัติบนพื้นฐานคำแนะนำต่อไปนี้

1. การประเมินความก้าวหน้าและความสำเร็จของเด็กเป็นสิ่งที่มีความหมาย เป็นยุทธวิธี เป็นสิ่งสำคัญ ผลของการประเมินต้องถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของเด็ก กล่าวคือ ในการปรับหลักสูตรและการสอนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาตามความต้องการของเด็ก ติดต่อกับสื่อสารกับครอบครัวเด็ก และประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมเพื่อปรับปรุงโปรแกรม

2. เนื้อหาของการประเมินจะต้องสะท้อนความก้าวหน้าตามเป้าหมายที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนา โปรแกรมต้องมีการวางแผนที่เป็นระบบในการคัดเลือกและใช้ข้อมูลในการประเมินซึ่งสอดคล้องกับการวางแผนหลักสูตร

3. วิธีการประเมินต้องเหมาะสมกับอายุและประสบการณ์ของเด็ก การประเมินเด็กที่เชื่อถือได้ต้องเป็นผลมาจากการสังเกตพัฒนาการ การอธิบายข้อมูล การรวบรวมตัวแทนชิ้นงานของเด็ก และการกระทำที่แท้จริงที่แสดงให้เห็น ไม่มีการเสแสร้งและกิจกรรมของเด็ก ตลอดจนข้อมูลจากครอบครัวของเด็กที่ประเมินงานของเด็ก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธวิธีการประเมินผลโดยรวม

4. การตัดสินใจเกี่ยวกับเด็ก ไม่ควรทำบนพื้นฐานของการประเมินพัฒนาการเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ตรงกับปัญหาหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะการสังเกตของพ่อแม่ และครู

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และการวางแผนหลักสูตรและการสอนของเด็ก ควรจะระบุจากการใช้การสังเกต

6. ในการประเมินต้องยอมรับความหลากหลายของผู้เรียนและเข้าใจความแตกต่างของรูปแบบและอัตราการเรียนรู้ การประเมินผลจะต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ เช่น การประเมินการใช้ภาษาอังกฤษ ควรพิจารณาจากชั้นของภาษาที่พัฒนาขึ้นจากเดิม เวลาและโอกาสที่เด็กจะได้พัฒนาความชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ

7. การประเมินที่ถูกต้อง ไม่เพียงแต่กล่าวถึงสิ่งที่เด็กสามารถทำได้อย่างอิสระเท่านั้น แต่ควรกล่าวถึงสิ่งที่เด็กทำได้ด้วยการช่วยเหลือจากเด็กคนอื่น หรือผู้ใหญ่ ครูต้องศึกษาเด็กทั้งรายบุคคล ความสัมพันธ์กับกลุ่มจากเอกสารของโครงการกลุ่ม และงานที่ต้องทำร่วมกัน

Mcafee and Leong (1994: 164) กล่าวว่า ข้อมูลที่ได้จากการประเมินพัฒนาการเป็นส่วนหนึ่งของยุทธวิธีในการวางแผน การจัดกลุ่มและการจัดชั้นเรียน และหลักสูตรสามารถช่วยครูสร้างสภาพแวดล้อมในการตอบสนองการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอนุบาล

วัชรีย์ ร่วมคิด (2539: บทคัดย่อ) ศึกษาพัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2411-2538 พบว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีระบบระเบียบได้เริ่มต้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในรูปของโรงเรียนเด็ก โรงเรียนราชกุมารราชกุมารีและโรงเรียนสำหรับสามัญชนทั่วไป อิทธิพลที่มาจากปัจจัยทางสังคมมีส่วนสำคัญทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยต้องเน้นการอ่าน เขียนและคิดเลขเป็นหลัก ส่วนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนเด็กได้เพิ่มเติมการเรียนงานเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันให้กับเด็กด้วย

ครั้นเมื่อมีการเริ่มจัดการศึกษาปฐมวัยโดยชาวต่างชาติในรูปแบบโรงเรียนราษฎร์ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้ยึดแนวการเตรียมความพร้อมตามแบบของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี และเมื่อ พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นโยบายการศึกษาปฐมวัยจึงมีความชัดเจนขึ้น โดยนักการศึกษาไทยได้พัฒนาหลักสูตรขึ้นตามแนวของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี ผสมผสานกับสภาพสังคมไทยและใช้ติดต่อกันเรื่อยมา เพียงแต่ปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปของหลักสูตรอนุบาล และหลักสูตรเด็กเล็กเท่านั้น ภายหลังจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้มุ่งขยายการจัดการศึกษาในระดับนี้มากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้ได้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองบ้าง โดยส่วนใหญ่ได้ยึดตามแนวหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นหลัก

ในปัจจุบัน แม้ว่าหลักสูตรการเตรียมความพร้อมจะเป็นที่นิยม แต่กระแสของการเรียนอ่านเขียนก็ยังรุนแรงเช่นกัน จากแนวโน้มความเป็นโลกาภิวัตน์ที่นำความเปลี่ยนแปลงมาเป็นยุคข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มีผลต่อการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ภายใต้อิทธิพลการเตรียมความพร้อมที่ดีความไปในทิศทางที่แตกต่างกัน

ชูลี ช่วยเอื้อ (2532: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนและการจัดกิจกรรม มีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทุกด้าน มีส่วนน้อยที่จัดประสบการณ์เพื่อมุ่งให้เด็กอ่านได้ เขียนได้ และคิดเลขได้

ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ เพื่อการใช้แนวการจัดประสบการณ์ พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่คัดเลือกครูเข้าสอนชั้นอนุบาลโดยพิจารณาจากวุฒิการศึกษาด้านอนุบาลศึกษา การนิเทศการสอน ผู้บริหารโรงเรียนด้านอนุบาลศึกษาเป็นผู้ให้การนิเทศ โดยใช้กิจกรรมการประชุมปรึกษาหารือ ส่วนครูใช้เทคนิคและวิธีการสอนโดยให้เด็กทำงานกลุ่มมากที่สุด

ด้านการจัดประสบการณ์และกิจกรรม ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปัญหาที่พบ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ โรงเรียนต้องรับภาระงานศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทำให้การบริหารงานวิชาการฝ่ายอนุบาลไม่คล่องตัว ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ครูผู้สอนมีพื้นความรู้แตกต่างกัน โรงเรียนไม่มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน เด็กในชั้นเรียนมีจำนวนมากเกินไป ครูขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาเพิ่มเติม และไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม อบรมหรือสัมมนา และศึกษานิเทศก์ไม่สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือครูอนุบาลได้

เมธา ปรางค์แสงวิไล (2531: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชนบท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 5 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นอนุบาล 1 - 2 ปี มีนโยบายในการจัดการศึกษาระดับนี้ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ครูผู้สอนชั้นอนุบาลสมัครใจสอนและถนัดในการสอน มีการเพิ่มพูนทักษะและความรู้โดยการเข้ารับการอบรม ห้องเรียนอยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทดี พื้นที่ห้องกว้างขวาง ตารางกิจกรรมที่ใช้ปรับปรุงจากของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติโดยสลับเปลี่ยนเวลาทำกิจกรรม กิจกรรมที่ทำได้ยาก คือ เกมการศึกษา กิจกรรมเสริมที่จัดมากคือ เพลง การวัดและประเมินพัฒนาการใช้วิธีการสังเกต

ปัญหาที่พบ คือ เอกสาร สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไม่เพียงพอ

รัตนา สาหรัยทอง (2531: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนโครงการอนุบาลชนบท สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 6 พบว่า ผู้บริหารทุกคนไม่เคยศึกษาทางด้านอนุบาล ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นอนุบาล 1-2 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาเท่านั้น ครูผู้สอนมีความสมัครใจแต่ไม่ถนัดในการสอน มีการเพิ่มพูนทักษะและความรู้โดยการเข้ารับการอบรม ห้องเรียนอยู่ชั้นล่างสุด ใช้เป็นทั้ง

ห้องเรียนและห้องเล่น จัดกิจกรรมภายในห้องเรียนมากกว่านอกห้องเรียน แต่วัสดุอุปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอ ตารางกิจกรรมประจำวันที่ใช้ปรับปรุงจากของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยสับเปลี่ยนเวลาทำกิจกรรม กิจกรรมเสริมที่จัดมาก คือ เพลง กิจกรรมที่ทำได้ยาก คือ เกมการศึกษา วัดและประเมินผลโดยใช้การสังเกต

ปัญหาที่พบ คือ สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลไม่เพียงพอ เอกสารเกี่ยวกับการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลได้รับไม่เพียงพอ และได้รับเอกสารล่าช้า

มัทนา ท่าพริก (2531: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย ในเขตการศึกษา 11 พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากเห็นว่าจุดประสงค์ของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเล่นตามมุม และกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งชัดเจนดี มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก และสามารถนำไปจัดประสบการณ์ให้บรรลุตามจุดประสงค์ได้มาก ครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กสามารถนำรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ไปจัดประสบการณ์ได้มาก แต่ขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อและอุปกรณ์ ครูไม่สามารถร้องเพลงที่อยู่ในแผนการจัดประสบการณ์ได้ และห้องเรียนที่ใช้เป็นห้องชั่วคราว

บังอร ภูมิชาติ (2530: บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนชั้นเด็กเล็กไม่เคยศึกษาทางด้านอนุบาลศึกษา และมีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาชั้นเด็กเล็ก 1-2 ปี มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาแก่เด็ก พัฒนาสมรรถภาพของครูผู้สอนด้วยการเข้าการอบรมระยะสั้นและการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ห้องเรียนอยู่ในอาคารเรียนเดิกระดับชั้นเรียนอื่นแต่อยู่ชั้นล่างสุดของอาคาร ใช้เป็นทั้งห้องเรียนและห้องเล่นโดยจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำกิจกรรมในที่เก็บที่เคลื่อนที่ได้ แต่วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ตารางกิจกรรมประจำวันยึดรูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กิจกรรมที่จัดมากที่สุด คือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมที่จัดเสริมมากคือ เพลง ใช้วิธีการสังเกตในการวัดและประเมินผลมากที่สุด สังเกตที่ชั้นต่ำของระดับพัฒนาการต่าง ๆ คือ ร้อยละ 60

ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การขาดแคลนเอกสารประกอบการใช้แนวการจัดประสบการณ์ การจัดทำ/จัดหา/การใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดทำเอกสารและเครื่องมือการวัดประเมินผล

ปรีชา แดงขำ (2538: บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน มีความเห็นตรงกันว่า ผู้บริหาร หรือโรงเรียนมีการปฏิบัติในด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนในระดับมาก สำหรับการใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ส่วนด้านการเตรียมเอกสารหลักสูตร การวางแผนดำเนินงานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารเห็นว่ามี การปฏิบัติในระดับมาก แต่ครูผู้สอนเห็นว่ามี การปฏิบัติในระดับปานกลาง

ปัญหาการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นต่างกันว่า มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

วราดี เลิศไกร (2533: บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ที่มีต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา สูงขึ้น เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์มีพัฒนาการทุกด้านดังกล่าว สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ แต่เมื่อพิจารณาพัฒนาการแต่ละด้าน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์มีพัฒนาการด้านร่างกายสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2530: บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนเอกชน พบว่า มีการกำหนดนโยบายในการจัดการเรียนการสอนไว้และปฏิบัติตามนโยบายบรรลุผลระดับปานกลาง การจัดการเรียนการสอนยังเน้นเนื้อหาวิชามากกว่าการเตรียมความพร้อม โดยใช้แนวการจัดประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเอง การนิเทศการสอนเป็นการนิเทศภายใน สื่อที่ใช้อยู่ในสภาพดี แต่เครื่องเล่นมีจำนวนไม่เพียงพอ เด็ก ครูไม่มีเวลาและขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผล ส่วนการจัดกิจกรรมนักเรียนและบริการต่าง ๆ อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนจัดทำได้ดี

สำราญ แซ่ฉ่าง (2528: บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของครูอนุบาลที่มีต่อเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาล พบว่า ครูอนุบาลส่วนมากเห็นว่า การจัด หลักสูตรต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความต้องการของผู้เรียน สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก

เพราะเด็กในวัยนี้จะมีพื้นฐานของความคิด และความเข้าใจเมื่อเติบโตขึ้นหากเขามีพื้นฐานที่ดีต่อไป ในอนาคตก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก ตลอดจนการละเล่นกิจกรรมต่าง ๆ มีผลต่ออย่างยิ่งที่จะ เริ่มให้เด็กสัมผัสตั้งแต่เล็ก ๆ เพราะจะทำให้เด็กมีความคิดต่อสิ่งที่สัมผัสอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งทำให้เด็กมีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์

งานวิจัยในต่างประเทศ

Moberly (1996, บทคัดย่อ) ศึกษาการวางแผนการใช้หลักสูตรของครูในระดับ ก่อนอนุบาล ระดับอนุบาล และเกรด 1-3 ที่เชื่อในหลักการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย (Developmentally Appropriate Practice, [DAP]) และปรัชญาการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติ (Whole Language) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกครู 5 คน ในระดับต่าง ๆ ชำงตัน ที่มีความรู้ ความชำนาญเป็นพิเศษในหลักการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยและการสอนภาษาตาม แนวธรรมชาติในเรื่องความยากลำบากในการวางแผนหลักสูตร พบว่า ครูทุกคนมีความวิตกกังวลใน การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนและของโปรแกรม และใช้เป้าหมายเหล่านั้นเป็นสภาพแวดล้อม ทางสังคมที่นำมายึดหยุ่นการวางแผนและการใช้กิจกรรม ปรัชญาและความคิดเห็นของผู้เรียนให้เข้า กัน ครูจะวางแผนบูรณาการหลักสูตรเข้าด้วยกันโดยการกำหนดเป็นเรื่องสั้น ๆ และสร้างการ ประเมินผลผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนด แล้วจึงตัดสินใจตามแผน ทั้งหมดนี้เป็นความสม่ำเสมอ ในการค้นหาความสมดุลระหว่างการปรับความสัมพันธ์ของเด็กและความสัมพันธ์ของเนื้อหา ซึ่งเป็น การวางแผนหลักสูตรของครู พวกเขาประสบความสำเร็จเหล่านี้ด้วยการวางแผนกิจกรรมที่มีความ หลากหลายและมีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน และกิจกรรมที่ใช้ความริเริ่มภายใต้กรอบของรัฐ โปแกรมและเป้าหมายของหลักสูตร การวางแผนวัสดุที่แตกต่างกัน และสะท้อนถึงธรรมชาติของ ครูแต่ละคนในการวางแผนหลักสูตร ครูทุกคนจะหาเวลาและโอกาสมาร่วมกันกำหนดรูปแบบซึ่ง เป็นยุทธวิธีในการสอน ครูจะต้องพูดเพื่อให้เด็กพิชิตเป้าหมายที่กำหนดซึ่งเป็นจุดเน้นในการเรียน ครูทุกคนเชื่อในความสำคัญของการพัฒนาความรู้สึกริเริ่มพื้นฐานต่อชุมชนระหว่างเด็กและการตัดสินใจ วางแผนเพื่อส่งเสริมความองงามด้านทัศนคติและความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรม

Sowers (1996: บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสำหรับเด็กญี่ปุ่น ในการเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ โดยบูรณาการหลักการส่งเสริมพัฒนาการตามวัย (DAP) สำหรับเด็กและการปฏิบัติของครูในการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ 2 ซึ่งการพัฒนาหลัก สูตรพัฒนาจากหลักการ DAP วิธีการสอนภาษาอังกฤษของ Richard and Rogers และประสบการณ์ ของผู้วิจัย การศึกษาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นทฤษฎี เป็นการศึกษาทฤษฎีและตั้งสมมติฐานจาก วิธีการสอนภาษาอังกฤษและการศึกษาด้านปฐมวัย เพื่อตั้งเป็นพื้นฐานของหลักสูตร ชั้นวางแผน เป็นการกำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ขั้นการนำไปใช้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งต้อง

นำรูปแบบการเรียนภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชั้นเรียนของญี่ปุ่นเป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยกำหนดประสบการณ์ กิจกรรมที่เหมาะสมกับอายุ การยอมรับและการแสดงออกเป็นภาษาอังกฤษ การฟัง และทักษะภาษาเบื้องต้น

ขั้นสุดท้ายเป็นการทบทวน เป็นขั้นที่วิเคราะห์ผลการใช้หลักสูตรโดยวิเคราะห์จากบทความของครูหรือผู้วิจัย การประเมินภาษาทั่วไป ตัวอย่างการใช้ภาษาและการสังเกตการเล่น ในขั้นนี้ผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ความก้าวหน้าของเด็กในเรื่องภาษาอังกฤษและพัฒนาการด้านอื่น ๆ โดยภาพรวมของหลักสูตรจะพบความจำเป็นของหลักสูตรและความสนใจของเด็กในการเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง การวิจัยนี้เป็นเพียงการเสนอผลการวิจัยเบื้องต้นของช่องว่างทางภาษาที่มีความจำเป็นในการพัฒนาวิธีการที่เหมาะสมและการปฏิบัติสำหรับการเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองของเด็กปฐมวัย

Reinhardt (1996: บทคัดย่อ) ศึกษาความคาดหวังเกี่ยวกับหลักสูตรและการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อประสบการณ์และความสำเร็จของเด็กอนุบาล โดยใช้แบบสอบถามกับครูอนุบาล จำนวน 122 คน ผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จำนวน 63 คน ในเยอรมันภายใต้การปกครองของยุโรป เพื่อวิเคราะห์ความเห็นของครูและผู้บริหารในการกำหนดจุดมุ่งหมายจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักสูตร และผลที่เกิดขึ้นกับเด็ก พบว่า ทั้งครูและผู้บริหารคาดหวังให้นักเรียนประสบความสำเร็จในสาระวิชาความรู้และความสามารถ เพื่อจะได้เรียนรู้ทักษะการคิดและทักษะทางสังคม และเพื่อพัฒนาประสบการณ์โดยรวมทุกด้าน ทั้งครูและผู้บริหารคาดหวังให้นักเรียนมีประสบการณ์โดยการบูรณาการหลักการของโปรแกรมโดยเน้นทางด้านสังคมและปฏิบัติโดยเด็กเป็นศูนย์กลาง และมีการปฏิบัติในบางเนื้อหาวิชา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นการร่วมมือกันระหว่างครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง คณะทำงานที่พัฒนาการศึกษาปฐมวัยที่ให้คำแนะนำแก่ครูอนุบาลและผู้บริหารโรงเรียน และแสดงให้เห็นการมุ่งเน้นของการวางแผนโปรแกรมสำหรับเด็กอนุบาลที่มุ่งเน้นพัฒนาการเด็กทุกด้าน

Landerholm (1996: บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบการจัดการศึกษาปฐมวัยในญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา โดยเปรียบเทียบในระดับอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กทั้งการศึกษาภาคปกติ และการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ โดยการศึกษาจากการสังเกตจากวิดีโอเทป และการสัมภาษณ์ พบว่า มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องการเสนอรูปแบบมาตรฐานในการจัด ความพร้อมของวัสดุและอุปกรณ์ ขนาดของชั้นเรียนและตารางกิจกรรมประจำวัน พื้นฐานของครู ระเบียบวินัย การพัฒนาโปรแกรมการสอนที่จำเป็นเป็นพิเศษ และการเน้นการทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม และการทำกิจกรรมรายบุคคล

Czulewicz (1997:บทคัดย่อ) ศึกษาความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของการวัดผลความสามารถทางวิชาการของเด็กตามหลักสูตร (Curriculum-Based Measures of Early Academic Skills, [CBM-KS]) และความสัมพันธ์ระหว่างการที่ครูจัดอันดับความสามารถและการวัดโดยตรงจากการกระทำของเด็กในระดับอนุบาล โดยการศึกษาจากความเที่ยงตรงของครูในการออกแบบการวัดความสามารถในการกระทำของเด็กอนุบาล โดยแบ่งเด็ก 66 คน เป็น 2 กลุ่ม แล้วนำมาตรวจสอบอย่างละเอียดในเวลา 3 สัปดาห์ การตรวจสอบประกอบด้วย การชี้พยัญชนะและจำนวน การเขียนตัวพิมพ์ใหญ่และตัวพิมพ์เล็ก การเขียนจำนวน แล้วนำผลการสรุปการให้คะแนนของครูมาผลตรวจสอบการประเมินและตัวแปรแทรกซ้อน

ผลการวิจัยระบุว่า การวัดผลความสามารถทางวิชาการของเด็กมีความเที่ยงตรงมาก นอกจากนี้คะแนนของการวัดผลยังมีความสม่ำเสมออย่างสูง และเมื่อพิจารณาความแปรปรวนของระดับความสัมพันธ์ระหว่างการที่ครูจัดอันดับความสามารถและการวัดโดยตรงจากการกระทำของเด็กในการระบุและการเขียนพยัญชนะและจำนวนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ถึงแม้ว่าผลการวิจัยนี้อาจจะเป็นการพิจารณาในเบื้องต้น แต่ก็ยังเป็นข้อมูลสนับสนุนเพิ่มเติมและเป็นประโยชน์ต่อการวัดผลความสามารถทางวิชาการของเด็กเล็ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย